

Universitätsbibliothek Wuppertal

Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios Corpvs.

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

De Homine Corrvpto et Instavrato

Chamier, Daniel

[Frankfurt], 1627

Liber nonus, De causa subalterna reparationis Christo

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-885](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-885)

LIBER NONVS,
De
CAVSA SVBALTERNA
REPARATIONIS
CHRISTO.

Caput Primum.

DE CHRISTI MERITIS EX COMPACTO.

Hactenus de prima salutis causa. Nunc de Mediis ad eandem; quæ varia sunt, sed in controuersiam venit tantum mors Christi, de qua disputant, an calumniatur potius Mart. Becanus opus. c. 1. Feuadentius Theomachia lib. 4. & 5. Ioan. Paul. Windekius Controuersia de Mortis Christi efficacia. Vasques in Thomæ 1. disput. 5. & 7.

II. Catholici art. 17. Confessionis Ecclesiæ in Gallicarum, sic docent, *Credimus eo unico Sacrificio, quod Iesus Christus in cruce obtulit, nos esse Deo reconciliatos, ut pro iustis reputemur coram ipso: quoniam non possumus ipsi esse grati, neque adoptionis nostræ fructu potiri, nisi quatenus peccata nobis ignoscit. Itaque testamur Iesum Christum esse integrum, & perfectam nostram abluitionem: in cuius morte plenam iustificationem nanciscimur, qua liberemur ab omnibus peccatis, quorum rei sumus, & à quibus absolui alio modo non possumus.*

III. Nihil potuit dici plenius. Non potuit, inquam, in tanta breuitate significantius describi, quantum beneficium à morte Christi, imò à Christo, id est, iis omnibus rebus, quas pro nobis gessit, obtineamus. Sed murmurant tamen contra aduersarii. Quasi, aut possent, aut solerent plus Christo tribuere. Primum ergo de mortis Christi merito, tum de eius efficacia.

IV. Feuadentius cap. 18. quarti Theomachia; quæritur nos negare, Christum iudicio Dei simpliciter oppositum quicquam meruisse, aut etiam dignum fuisse qui mereretur. Simul autem contestatur, & ore credere, & corde confiteri, Totam salutis nostræ summam ac singulas etiam partes, Christi dignitate, sanguine, & copiosissimis meritis comprehendere.

V. Ego calumniam esse dico. Et simul distinguo. Meritum enim solum usurpato duplici notione, ut sit vnum absolute Meritum, aliud Meritum ex pacto. Meritum absolute, opus est alicuius bono factum, ita, ut eum, cuius bono factum est, pleno iure obliget, obnoxiumque beneficiendi efficiat, eo ipso quod sit. Sic in rebus humanis, Generatio, Educatioque, meritum est parentum in liberos, ita vt velint nolint liberi, eo ipso quod geniti sunt, & educati, nihil non debeant parentibus. Sic Romæ seruatus eius, seruatorem parentis habebat loco. Sic creatio opus fuit Dei in bonum creaturarum: vnde factum, vt eam ipsam ob causam quælibet creatura, sed rationalis maxime, Angelus Homo, Deo sit omnibus modis obnoxia.

VI. Meritum vero ex pacto, opus est, cui per se, cum nulla sit vis obligandi, tamen ex voluntate communi, siue compacto, sit obligatorium, ita vt debeat merces talis, tantaque. Sic Rex currenti proponit præmium. Hic nemo nescit ita natura comparatum esse, vt nemini quantumuis velocissimè currenti illi sit repetendi præmii, aut à Rege, aut ab vlllo alio. Et tamen, supposito edicto, fatentur omnes deberi, deberi autem non fortuitum quoduis, sed id ipsum, quod fuerit à Rege constitutum. Sic Matth. 20. Paterfamilias paciscitur cum operariis denario in diem. Est vero hæc distinctio etiam Scholasticis cognita, quanquam aliis verbis. Vide Altenstaig in dictione Meritum.

VII. Hæc posita distinctio, nunc pronunciamus, si de Merito loquamur ex compacto, Christum vere, pleneque nobis meruisse à Deo salutem æternam, & quicquid ad eam pertinet. Sit autem de Merito absolute, tunc sane negamus Christum potuisse quicquam mereri: nec vero credimus vllam omnino creaturam: (Est autem creatura Christus secundum humanam naturam, etiam Deitati vnitam) posse sibi summo iure Deum quouis pacto reddere obnoxium: multo minus certe, quam Regem quencumque sua velocitate cursor quisquam.

VIII. Quid ergo? Nempè Feuadentio; ne sit calumniator, alterutrum necesse est docere, vel nos posteriori notione Christo merita abrogare: vel certe qui priori abrogent, eos esse hæreticos. Nos enim prius illud vt crimen esse fatemur: sic à nobis alienum esse scimus. Hoc vero vt concedimus nos docere, sic negamus esse hæreticum, vtrumque ordine videamus.

IX. Citat Feuadentius ex Caluini Institutione, lib. 2. c. 17. segm. 1. *Equidem fateor, si quis simpliciter, & per se Christum opponere vellet iudicio Dei, non fore merito locum: quia non reperiretur in homine dignitas, quæ possit Deum promereri.* Et ex iis verbis ansam sumit calumniahdi.

X. Respondeo, Caluinum nihil docuisse contra Christi meritum ex compacto. Et probò. Primo, quia, quam confessionem ipse Feuadentius opponit his Caluini verbis, quam ille, inquam, profiteretur se & corde credere, & ore confiteri, quasi ob hoc ipsum dignum se ostentans, qui inferatur albo sanctorum ex primo Christianitatis seculo martyr, & quidem ex merito absolute, hanc inuenio totidem pene verbis, à Caluino expressam, atque inde descriptam à Monacho, ex postremi segm. c. præced. *Quando totam salutis nostræ summam, ac singulas etiam partes videmus in Christo comprehensas, cauendum ne vel minimam particulam alio deriuemus. Si salus quaritur, ipso n. mine Iesus docemur penes eum esse: Si Spiritus alia quilibet dona, in eius conceptione: Si indulgentia, in eius natiuitate se profert, quia factus est nobis per-*

Tom. III.

omnia similis, vt condolecere disceret: Si redemptio, in eius passione: Si absolutio, in eius damnatione: Si maledictionis remissio, in eius cruce: Si satisfactio in eius sacrificio, Si purgatio, in eius sanguine, Si reconciliatio, in descensu ad inferos: Si mortificatio carnis, in eius sepulchro, Si vita nonitas, in eius resurrectione, Si immortalitas, in eadem, Si hereditas regni cælestis, in cæli ingressu, Si præsidium, Si securitas, Si bonorum omnium copia, & facultas, in eius regno, Si securus iudicii expectatio, in potestate iudicandi illi tradita, denique in ipso thesauri omne genus bonorum cum sint, inde ad satietatem hauriamus, non aliunde.

XI. Hæc Caluini sunt, quæ ille omnia pauculis mutatis, vel inferis vocalibus sua Monachus fecit. Vide ingenium. Caluinum ille culpatur, quasi doctorem perperam: & tamen ei oppositam confessionem fidei, id est, veræ doctrinæ, non potuit aliis verbis concipere; non aliis efferre, suum, inquam ille sensum non docuit nobis proponere, quam quibus suum Caluinus. Quid ergo? Nempè aut Catholicus est Caluinus, aut si hæreticus, cum eo vna hæreticus Feuadentius.

XII. Secundo ei ipsi capiti, à cuius pauculis verbis calumniæ ansam Monachus arripuit, thesis hæc præfigitur disputanda, *Recte & proprie dici Christum nobis promeritum esse gratiam Dei & salutem.* Et adstruitur toto capite conglobatis Scripturarum testimoniis, contra nescio quos, sui temporis delicatulos (perperam argutos appellat Caluinus) qui nomen meriti æque in Christo, atque in nobis audire non sustinebant. Et hunc ita disputantem, quis credat adeo omne meritum Christo denegasse, vt ne illud quidem admitteret, quod est ex compacto.

XIII. Nec vero contra stant, verba illa paucula à Monacho selecta. Non enim ea dicunt, Christum iudicio Dei oppositum nihil meruisse. Sed dicunt simpliciter, & per se oppositum, hoc est, prima meriti notione. Teste Vasque disp. 5. in 3. Thom. *Illud simpliciter apud Caluinum, idem denotat, quod per se, & sine Dei acceptatione.* Et certe de compacto, hæc paulo post diserta sunt, *Christus non nisi ex Dei beneplacito quicquam mereri potuit, sed quia ad hoc destinatus erat, vt iram Dei sacrificio placeret; suaque obedientia deleteret transgressiones nostras.* Nam quid illud est, Ex Dei beneplacito; nisi id ipsum, quod diximus compactum, nimirum Dei sic constituentis voluntate, quomodo regis præmium assignantis edictum?

XIV. Sensus est. Primo homini per peccatum, omnem ablata spem salutis in æternum, nisi aliter Deus statueret, nimirum vt quantumuis indignos, salutis tamen faceret participes. Secundo, in Dei arbitrio positum fuisse non tantum, vtrum aliquos homines saluaret: sed etiam quomodo saluaret. Hoc igitur arbitrio, hunc potius modum esse electum, qui fuit per mortem Christi, atque inde factum, vt mors Christi fuerit saluifica, id est, mereri potuerit vitam æternam. Hoc Caluinus sensit, & bene sensit.

CAP. II.

Status questionis de Merito Christi absolute, & argumenta Papisarum è Scripturis.

I. Sequitur altera quæstio, Vtrum meritum sit Christus salutem nobis; merito illo prioris notione, & absolute. Afferunt Feuadentius? Videtur, adeo diligenter inculcat, & odiose vtget illud Caluini, Christum iudicio Dei simpliciter oppositum, nihil meruisse. Quanquam alioquin nullam quam conceptis verbis suum sensum explicauerit. Sed Vasques ex professo, disput. 5. in 3. Thom. *Vera sententia in duobus posita est: alterum est satisfactionem, & merita Christi ex se, & ex circumstantiis propriis solum considerata est, absque vlla Dei acceptatione, & fauore fuisse perfecte digna, quibus pro nobis Deo satisfaceret, alterum est non solum sine acceptatione fuisse digna, sed etiam sine promissione & pacto veram & perfectam rationem meriti habuisse.* Eutachius à S. Paulo tamquam p. 2. q. 2. *Tanti valoris fuit Christi meritum ac satisfactio, vt ex rigore iustitiæ seclusa etiam promissione diuina liberaliter Christo facta, debuisset acceptari à Deo tanquam æqualis offensa, imò etiam abundans, seu plus quam sufficiens.*

II. At non omnes tamen conueniunt Papisæ. Nam idem Vasques c. i. agnoscit ex Scholasticis Theologis non paucos neque ignobiles, asseruisse, nullius creaturæ, neque adeo Christi apud Deum esse meritum, & satisfactionem simpliciter condignam, sed ex acceptatione ipsius Dei, qui sponte sua ea satisfactione, & merito voluit esse contentus. Tum nominat Durandum, Scotum, Gabrielem, Almainum, Ioannem Medinam. Addo ego Gregorium de Valentia Iesuitam, c. 4. & 5. de Christo redemptore, non tantum negantem quicquam adhuc certo definitum, sed vtrinque inter scholasticos disputatum de meritis Christi ex figure, sed etiam assignantem Christo meritum ex rigore, supposito pacto; hoc sensu, vt non potuerit quidem Deus obligari ad admittendam vllam satisfactionem pro peccatis hominum, nisi propria voluntate, sed hæc posita fuisse iustitiam Christi tantam, tamque infinitam eius vim, propter dignitatem personæ, vt verè hanc debue-

L

111

admittere, & inde redemptionem plenam eticere. Quia Valques ipse disp. 9. videtur huc redire tandem, cum disputat iure potuisse Deum satisfactionem Christi non acceptare: & docet satisfactionem unius pro alio, cum perfectam, tum imperfectam requirere consensum I ei acceptantis satisfactionem ad tollendum debitum, siue pœnæ, siue culpæ.

III. Quæ nostræ quidem fides est, ut vix aliis verbis quæsitis opus habeamus. Caluimus certe §. 1. c. post. lib. 2. Institutionis, Equidem fateor, si quis simpliciter, & per se Christum opponere vellet iudicio Dei, non fore merito locum. Et paulo post. Quum de Christi merito agitur, non statuitur in eo principium, sed ascendimus ad Dei ordinationem, quæ prima causa est: quia merito placito Mediatorem statuit, qui nobis salutem acquireret. Iterum, Christus non nisi ex Dei beneplacito quicquam mereri potuit: sed quia ad hoc destinatus erat, ut iram Dei sacrificio suo placaret, suaque obedientia deleteret transgressiones nostras.

IV. Disputat Valques de Scripturis obiici, primo statim loco: ad Roman. 5. Non sicut delictum, ita & donum: Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit. Hic contendit comparationem fieri in dignitate, virtute, & valore, peccati Adæ ad perdendum posteros, & meriti, aut satisfactionis Christi ad redimendum eos. At peccatum Adæ condignè satis natura sua meruit posteros damnationem & mortem, non autem ex Dei imputatione. Ergo sequitur meritum Christi, multo maiorem habuisse dignitatem, & valorem, ut ex se absque vlla acceptatione, mereretur nobis redemptionem.

V. Quod genus, inquam, argumentationis? quæ partium coherentia? Nimis sane confidenter Iesuitæ gerunt se in controuersis Fidei. Quamquam non est hoc, aut unicum, aut primum experimentum. Primum axioma non postulamur ut probet, ne secundum quidem. Sed tertium negamus ex his sequi, vlla legitimæ rationationis lege. Nam cõparati peccati, & meritorum efficientiam, sufficit, non etiam efficientiæ causas. Planius loquar: Constituit Paulus maiorem esse vim meritorum Christi ad seruandum, quam peccati primi ad damnandum: at non adstruit similem causam esse vtriusque: id est, itidem vt peccatum meritum est simpliciter, & ex se damnationem, ita meritum Christi salutem. Sic ad Hebr. 12. Corporum nostrorum patres habuimus castigatores, & nos reueriti sumus: annon multo magis subieciemur Patri spirituum? Dicamne: sicut patribus carnis subiecemur ex vi legis, ita Patri spirituum ex vi legis? Minime vero, nã hæc subiectio nõ nisi ex vi Spiritus diuini.

VI. Quid quod si eodem ratiocinationis iure vtamur, ex eodem Paulo contrarium conficiamus? Habes ad Hebr. 9. Si sanguis taurorum & hircorum, & cinis iuuenæ aspergens inquinatos sanctificat ad carnis puritatem: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum æternum seipsum obtulit inculpatum Deo, purgabit conscientiam vestram? Perge argumentando ad exemplum Valquis Comparatio fit in dignitate, virtute, valore, sacrificiorum Veterum, & sanguinis Christi ad purgandum. At sacrificia vetera purgabant ex pacto, siue instituto Dei, non enim simpliciter, & per se. Ergo sanguis Christi purgat ex pacto & instituto Dei, non simpliciter & per se, id est, absque vlla acceptatione.

VII. Nempe igitur nugabatur Valques, cum ex illis, & sequentibus aliquot Pauli verbis, argumentum ductum à minori explicaret in hæc formam: Si peccatum Adæ potens fuit condemnare totam posteritatem, nempe ex se condigne, multo potius meritum Christi, quod magis ex se condignum est, poterit omnes viuificare. Nam quicquid illud est de congruitate, & æquitate, itaque omissum à Paulo. Neque verum, aut tolerabile multo plus ex se condignum fuisse meritum Christi ad saluandum, quam meritum peccati ad damnandum.

VIII. Præterea, gratiam, diserte audis expressam, & bis quidem paucis verbis, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ ἰσχυρὰ ἐν χάριτι, quæ gratia nulla esse potest, nulla dici, si prorsus pendet ab instituto, & acceptatione Dei meritum Christi. Et attendendum est, non nominatam gratiam, nisi cum de Christo actum: quo magis confirmatur non institui comparationem in indentitate, vel similitudine causarum: sed contra potius: est peccati efficientia fit ab ipso peccato, & quidem condigno: at meriti Christi, à gratia gratia, tamen efficientiam huius meriti, longe maiorem esse, quam illius peccati.

IX. Secundo loco profertur ex ad Hebr. 7. discrimen inter Sacerdotes Leuiticos & Christum: quod illi infirmi essent, nec saluare in perpetuum possent: Christus autem vnica sua oblatione, negotium nostræ redemptionis absoluerit, & in æternum pro nobis interpellet. Quod si Christus, inquis, congruetantum, & ex acceptatione interpellaret, & impetraret nobis gratiam, nihil præstaret Sacerdotibus Veteris Testamenti: illi enim etiam gratiam populo impetrabant.

X. Itane? Quid ergo, si nos in præcedenti argumento dixissimus, si Christus ex se, & condignè meruit: ergo nihil præstat peccato, quia & hoc ex se & condignè meruit? Non risisset Valques: non recessisset, similes causas non propterea non esse potentiores? Cæterum Apostolus præstantiam sacerdotii Christi disertissime exprimens, effecit ne Valquis, cuiusquamue Iesuitæ diuinationes opus essent, Illi quidem, inquit, plures facti sunt Sacerdotes, quod mors prohiberet eos permanere: at iste propterea quod in æternum manet, perpetuum habet sacerdotium, unde & seruire prorsus potest. Sed ita sunt Iesuitæ, vt ex condigno sua omnia longè præferant Scripturæ oraculis; & taliter.

XI. Tertio obiicitur ad Hebr. 10. Impossibile est sanguine taurorum, & hircorum auferri peccata: ideo ingrediens mundum, dixit, Hostiam & oblationem noluisse: corpus autem adaptasti mihi. Ex eo dicit Christum se obtulisse Patri pro redemptione nostra, quia nulla inueniebatur hostia, quæ Deo placeret, & qua ipse placari posset. Quod si Deus, benignitate sua voluisset placari, certe potuisset sacrificio aliquo, & hostia, quæ licet ex se digna non esset tanta reconciliatione, saltem congrue illam mereretur, eamque Deus benigne acceptare posset, & ea contentus manere. Quod si hoc modo tantum hostia Christi nobis congrue mereri potuit redemptionem ante acceptationem Dei, non rectè dicerentur aliæ hostiæ reiectæ à Deo, ipseque non placuisse. Ideo igitur reliquæ hostiæ ab ipso reiectæ sunt, quia condignæ non erant. Et hæc sola de causa hostia Christi Deo accepta extitit, quia condignæ, & æqualis fuit.

XII. Sophista non concludit thesim. Ideo, inquit, hostia Christi acce-

pta, quia condignæ, & æqualis. Quis negabat? Sed hoc quæritur, virtutem simpliciter, & ex se acceptata, siue absolute. Hoc, inquam, quæritur, hoc ille non conficit. Nam potuisse æqualem, ideoque condignam offerri, condignam inquam, homine peccatore, non est quod negemus: multo minus fuisse Christum omnibus hominibus dignitate non æqualem tantum, sed etiam superiorem. Sed altius penetrat quæstio, quod vel non videt, vel dissimulat Sophista. Nimirum, vtum absque vlla acceptatione, & beneplacito, teneretur Deus admittere vllam hostiam pro peccatore, vllam dico, siue congruam siue quocumque tandem titulo insignias. Nos negamus, & exemplo demonum demonstramus: qui nullam redemptionem obtinuerunt. In rebus etiam nostris, nullus creditor tenetur in locum debitoris vllum prædem admittere: neque adeo pro alio aliud.

XIII. Concedimus igitur se Christum obtulisse, quia nulla alia inueniretur digna hostia. Sed tantum, quia non ex se, & simpliciter, non concedimus, & hoc modo dicimus, ne Christum quidem fuisse offerendum. Sed concedimus nullam dignam, nec supposita quidem illa acceptatione, id est, illo decreto gratiæ, quo constituerat Deus, & placati hominibus, & sic placari, id est, per hostiam. Quo posito decreto, tum fuit Christi hostia condignæ. Neque taurorum, hircorumue vlla, quæ aliud, quam illius vmbra ex primeret, & typum gereret.

XIV. Præter has Valquis, alias Scripturas Feuardentius animose congerit. Primo, Christum esse Filium dilectum, in quo sibi Pater complacuit, adeo vt dederit ei omnia in manus, demonstratque omnia quæcumque facit. Secundo, Patrem benedixisse nos omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: Item gratificasse nos in dilecto Filio suo, in quo habeamus redemptionem per languinem eius remissionem peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius. Tertio, in eo, & per eum condita esse vniuersa in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, quia in eo omnia consistunt, & sitis caput corporis Ecclesiæ. Quarto, simul Deum esse & hominem, earentem omni prolixo peccati labe: omnia Spiritus Sancti dona, sine mensura possedisse: omnem plenitudinem Deitatis in eo corporaliter habitasse. Ex his ille omnibus, & singulis concludit: eos sub velo fidelium, ac reformatorum, impietatem plane Iudaicam, & Mahometicam celare, qui audeant Christum omni adeo dignitate spoliare, vt nihil apud Patrem mereri, nihil satisfaciens ac dignum offerre poterit, quod simpliciter eum placare, quodue eius iudicio per se pro totius humani generis salute obiici posset.

XV. Proh noui zeli, nouum ardorem! Furorẽ diceret, si suo rem æstimes momento. Sed ego in Cordigeris, vt non difficile zelum inesse scio, & quidẽ qualẽ Paulus deseribebat, sine scientia, ita furorẽ didici iam pridem habere pro neglecto, vt bruta, dissimulata calumnia, vim argumenti, si quæ futura est, non negligam. In antecedentibus igitur obseruo, maximam describi dignitatem Christi, cui nulla sub Deo dari similis possit, nedum par statui. Quæ captum longè, longèque excedat, non hominum tantum, sed etiam Angelorum. Hoc ego fateor, & si quid ad eam rem dici poterit ulterius aut disertius. Nam quos ille nos existimauit homines, qui velimus vel tantillum detractum de maiestate Saluatoris nostri? Verumtamen in tanta dignitate vim vllam esse negamus, vnde concludatur vllum meritum absolute: id est, quo Deus, nullo supposito pacto, obligari poterit ad hominem redimendum, aut etiam redemptum pati. Amplius dico, nec fingi quidem tantum monstrum posse, nedum vllõ argumento concludi. Tam facile, vno momento, vno conatu, nec magno, totius huius Babylonis murus concidit.

XVI. Nam quod τὸ ἀγαθόν, Christum omni dignitate spoliari, nihil nisi ἡ ἀπολύτρωσις, quasi rem haberet cum infantibus. At nos scimus, quicquid Scriptura dicat de dignitate, de maiestate, de laudibus Christi, manere factum rectum, integrum, cum dicimus, cum nobis vere, propriè, plene, perfectè salutem esse promeritum, id est, meritum suis acquisiuisse, sed meritum tamen ex pacto, id est, quia hoc potius, quam alio vllõ modo constitutum fuerit apud Deum, redemptionem humani generis perficere, quod nemo potuit, cælestium, terrestrium, inferorum, præter vnum Θεοῦ υἱοῦ, Dominum nostrum Iesum Christum, vnde fit, vt ab eo honore, graduque remoueamus, non nostra tantum merita singularum, sed etiam sanctos, quibuscumque audacissimi Papistæ tantam dignitatem communicant, remoueamus, inquam, hoc certissimo argumento, quod fuerint φιλοὶ υἱοῦ Θεοῦ. Scilicet oportebat talem nobis esse pontificem, qui consideret ad dexteram throni maiestatis diuinæ in cælis, ad Hebr. 8. Hanc Christo dignitatem Scriptura detulit, hæc eandem ablit, absit, vt vel negemus, vel imminuamus, vel cuiquam communicemus.

XVII. Atque hæc tenus Scripturæ. Nunc ratio est Valqui verbose admodum disserta duobus integris capitibus, dum videri vult alius aliquid sapere omnibus Scholasticis, cum tamen reuera nihil dicat noui. Paucis complectar. Omnis satisfactio dignitatem sumit ex persona, quæ satisficit, Ergo opera Christi ex se, sine vlla acceptatione, digna fuerunt, quibus compenlati posset offensa, & peccatum contra Deum commissum. Ratio consequentiæ, quia omnes actiones Christi sunt Θεοῦ ὀργῆς, quod prolixè docent, tum Damascenus, tum Damasceno verustiores alii. Quid hoc sit autem, Θεοῦ ὀργῆς actiones esse, valde sudat in explicando. Sed otiose.

XVIII. Nam nos negamus consequentiam propositi argumenti. Nihil certius, quam ex vnione personali naturarum, consequi omnes operationes Iesu Christi esse totius suppositi, ac proinde diuinæ hominis, humanas Dei. Nam inde audimus Filium hominis descendisse è cælis, & Deum esse mortuum. Concedimus etiam satisfactionis dignitatem oriri à persona satisfaciente: ideoque satisfactionem Christi maximæ, imo infinite dignitatis esse, libentes admittimus, imo vltro profitemur, neque putemus nobis certo satis loco futuram salutem nostram, si res aliter se haberet. Sed negamus tamen sequi, id quod in conclusione præcipuum est, eam dignitatem iis operibus esse ex se, & sine vlla acceptatione. Et cur non aduertunt viri, aliis non stupidi, nisi hic malitiosi essent, nõ bene cõcludi, quæ nullo loco sint in antecedentibus?

XIX. Pugnat etiam autoritate Veterum Valques, sed non feliciter. Ex Athanasio in Euangelium de Passione & Cruce Domini, qui postquam dixit genus humanum ad sui redemptionem nõ fuisse sufficiens, & ideo Christum pro nobis satisfecisse, subdidit, Σικὴν ἔχριστος factus est pro nobis maledictior: atque ita humana carne amictus, το διπρωπια ἀδικαῖα ὄργῆς, & circumdatus,

per se, qua nostra erant, Patri obtulit, ut ipse patiens hominem illatum redderet, & parua magnis compensaret. At si ex se, absque acceptatione Dei, meriti minus dignum esset, non parua magnis, sed magna paruis Christus compensasset. Ex eiusdem de humanitate Verbi, Eius enim id quod corruptibile erat, iterum ad incorruptibilitatem reducere, & pro omnibus id, quod aequum, rationique consentaneum erat, Patri prestare. Atqui non aequum, si ex minus dignum, & sola voluntate Dei ita acceptaretur. Rufus, Cum enim Patris sit ratio, & super omnes, merito solus omnia recuperare potuit, & idoneus fuit, qui pro omnibus pateretur, atque apud Patrem intercederet. Et post, Ideo corpus, quod mori posset sibi assumpsit, ut illud rationis particeps factum, pro omnibus morti ad plenam satisfactionem sufficeret.

XX. Absoluam omnes: vno enim labore licebit expedire, Chrysostomus hom. II. in 2. ad Roman. Quemadmodum si quis in carceris custodia quempiam nummos decem debentem coniciat: neque ipsum solum, sed cum illo, & propter illum simul uxorem, liberos, & famulos: veniat vero alius, qui non solum soluat decem illos nummos, sed etiam innumera auri talenta largiatur: iam non poterit amplius fenerator, decem nummorum debitum exigere: ita & nobis factum est: multo siquidem plura, quam debeamus, Christus pro nobis soluit, tantoque plura, quanto guttulam exiguam pelagus excedit immensum. Cyrillus Alexandrinus i. lib. de recta Fide ad Reginas, capite, Quod mors Christi mundo salutaris: cum ex epistola ad Timoth. arguit: Ex confesso salutaris est mors Christi, inquit: sed si non esset Deus, quomodo ipse & solus, sufficit ad hoc ut sit pretium? sed sufficit solus pro omnibus mortuus, qui & super omnes est Deus: igitur est morte sua carnis a mundo depellens mortem.

XXI. Autor libri de operibus cardinalibus Christi apud Cyprianum in de Circumcisione. Tanta dignitatis illa una redemptio nostri fuit, oblatio, ut una ad tollenda peccata mundi sufficeret, qui tanta auctoritate in sancta introiit in sanguine proprio, ut deinceps nulla supplicationum postulatio indigeret sanguine alieno. In de Ascensione. Intelligi voluit in precio, quod pro eo datum est, & in eo quod ipse dedit pro mundo, quanta fuerit dissimilitudo: ut dubium esse non possit, quin pra magnitudine superet negotium: nec avari possit damnium, quod damnatio iuste meretur, obedientia Christi, qua usque ad mortem progressa est, & ultro soluit qua non debebat. Agapitus Papa Epistola 1. qua ad Anthimum, Effusio sanguinis Christi tam fuit diues ad pretium, ut si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum Diaboli vinculum retineret: quoniam sicut Apostolus ait, ubi abundauit delictum, superabundauit & gratia, & cum sub peccati prauidicio nati, potestatem accepissent ad insitiam renascendi, validius factum donum libertatis, quam debitum seruitutis. Fulgentius de Incarnatione & Gratia Domini nostri c. 4. dixit humanam naturam non potuisse idoneam effici ad redimendum genus humanum, & perfoluendum debitum nostrum, nisi vnione cum diuina persona. Sentit ergo, vnione ipsa potuisse idoneam effici.

XXII. Hac Valques: qua velim descripta omnia, aduersus importunos satisfactionum praedatores, & indulgentiarum distributores. Nam si plena, si perfecta, si idonea fuit oblatio Christi omnibus omnino redimendis hominibus, si omnes homines crederent: si tanta inaequalitas pretii & redempti, quanta immensi maris & vnici guttulae: quorsum supplementum meritorum, additamenta satisfactionum, commenta indulgentiarum? Ab utrimque Sophista, vestro otio, nostra patientia, cum hac nunc ingeritis tam importune: Probatis scilicet, immensam esse dignitatem pretii pro nobis oblato: probatis aequalis peccatum: probatis longe superasse peccatum. Egregiam vero laudem. Quasi non ea sit vel puerorum apud nos institutio, confessio.

XXIII. Sed cur non obseruatis nemine dicere, nemine docere absq; vlla acceptatione Dei, id factum? At inde sequitur. Vos, in qua, educitis: illi non dicunt: quos tamen testes producebatis. Ego iam nego ab iis sequi qua illi dixerunt. Exemplo sunt primi illi: nam quid necesse est per singulos repetere? Si ex se, & sine acceptatione meriti Christi minus dignum esset, non magna paruis, sed parua magnis compensasset: nego sequi: nam haec inaequalitas comparat Christi merita, cum nostris demeritis: atqui haec nostra acceptatio comparat cum ipsa Dei maiestate. Non sequitur autem, si nostrum peccatum sufficienter compensari posset, Deum ipsum teneri admittere hanc satisfactionem. 1. Regum 21. Achab Naboto offerebat pro vinea, vineam meliorem. An propterea tenebatur Nabor suam traderet? Genes. 42. Ruben patri suo offerebat duos filios pro vnico Iosepho, an sine acceptatione vlla tenebatur Iacob conditionem admittere? Scilicet concedat aliquis sanus, maiorem esse Dei erga homines obligationem quam hominum ipsorum.

CAP. III.

Argumenta Catholicorum, contra meritum absolutum.

I. Cvm nihil probauit Feuardentius: tum vero Caluini ratio potentissima est haec prima: Non reperiri in homine dignitatem, qua possit Deum promereri: nimirum merito absoluto, & praeter omnem pactum: siue potius Dei decreto. Argumentum integrum: Nemo hominum potest eo modo Deum promereri. At Christus est homo, Ergo Christus non potest eo modo Deum promereri. Maior patet ex infinita distantia Dei & hominis. Imo Gerson, referente Altenstaig, asserit hoc genus meriti, solum reperiri inter creaturas ad inuicem. Non ergo, inquam, inter creaturas & Deum.

II. Nec tu vero mihi distinguo, hominem nudum, ab homine participato (quod oblique Feuardentius facit) quasi ille quidem non posset, hic autem posset. Quia assumptio humanitatis, non aequauit eam Deitati: sed reliquit in creaturis, etiam si dignitate auxerit in immensum, vltra omnes creaturas. Quod si est, tum sane ipsa assumpta humanitas adhuc longe abest a Deitatis gradu: itaque, ne sic quidem potest Deitatem sibi obligare. Quid igitur? nempe efficit haec tanta sublimitas, id est, assumptio in personam Verbi, ut sufficiens esset implendo Dei decreto. Et mereri posset, primo pro aliis, secundo pro omnibus: quorum neutrum *ἴσως ἀφ' ἑωυτοῦ* poterat.

III. Respondet Feuardentius, ex Augustino Confessionum lib. 5. c. 9. Dignaris, Domine, eis, a quibus omnia debita dimittis, etiam promissionibus tuis

Tom. III.

debito fieri. Et Commentariis in Psalm. 100. Videmus, quia tenet Deum debitorem Paulus, Reddet mihi, inquit, Dominus illo die. Quid tibi reddet, nisi quod debet? Debitorem Dominus ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo. Non ei dicitur, Redde quod accepisti: sed redde quod promissisti.

IV. Optime, inquam: omnino ita est, ut docuit Augustinus. Sed haec omnino thesis est nostra: nostra sententia. Nam si debet Deus, non nisi quod promissit: Ergo perspicuum, merita posse dici nulla, nisi ex pacto. Itaque nostro bono Sophista contra se Augustinum citauit, ac proinde non soluit argumentum.

V. Secunda ratio a Christi praedestinatione. Nemo praedestinatus ab aeterno, meretur a Deo quicquam merito absoluto. At Christus est ab aeterno praedestinatus. Ergo nihil potuit a Deo mereri, merito absoluto. Maior probatur, quia praedestinatio est ipsum Dei decretum antecedens omnem causam, ex quo fit, ut vnum quodque existat, suo tandem tempore: non enim praedestinatur aliquid, quia futurum est, sed contra futurum est, quia est praedestinatum. Quare cum Christus nihil pro nobis meruerit, nisi quatenus Mediator: & Mediator fit ex certo praedestinationis decreto: omnino necesse est, nihil eum meruisse, nisi ex aeterno praedestinationis decreto.

VI. Probatur minor. Prioris Petri cap. 1. Scitis vos, non caducis rebus, argento vel auro, fuisse redemptos, sed precioso sanguine, utpote agni immaculati, & incontaminati, nempe Christi, *πρωτογενετοῦ υἱοῦ, praecogniti*, siue, ut Beza vertit, praordinati, siue ut Syrus, destinati ad hoc ipsum ante iacta mundi fundamenta. Cui laudus, id est, Deus ab aeterno praordinauit Filium suum trahere sacrificandum pro nostri peccati expiatione.

VII. Augustinus, non tantum praedestinatum docet, sed etiam, ut omnes fideles, praedestinatum gratis, & non ex prauiuione meritorum suorum, quo nihil dici potentius ad hoc nostrum institutum potuit, de Praedestinatione Sanctorum c. 15. Est etiam praclarissimum lumen praedestinationis, & gratia, ipse Saluator, ipse Mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, qui hoc ut esset, quibus tandem suis, vel operum, vel fidei praecedentibus meritis: natura humana, qua in illo est, comparauit: Respondeatur, quia ille homo, ut a Verbo Patri coeterno in unitatem personae assumptus, Filius Dei vnigenitus esset. vnde hoc meruerit. Et aliquando post. Appareat itaque nobis in nostro capite ipse fons gratiae: vnde secundum vniscuiusque mensuram, se per cuncta eius membra distendat. Ea gratia fit ab initio fidei sua homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. Libro de Bono perleuerantia, c. 2. Nullum est illustrius praedestinationis exemplum, quam ipse Iesus, nullum est, inquam illustrius praedestinationis exemplum, quam ipse Mediator. Qui quis fidelis vult eam bene intelligere, attendat ipsum atque in illo inueniat, & seipsum. Et post. Qui ergo hunc fecit ex semine David, hominem iustum, qui nunquam esset iniustus, sine vno merito praecedentis voluntatis eius, ipse ex iniustus facit iustos sine vno merito praecedentis voluntatis ipsorum, ut ille caput, hi membra sint eius. Qui ergo fecit illum hominem sine vllis eius praecedentibus meritis, nullum quod ei dimitteretur, vel origine trahere, vel voluntate perpetrare peccatum: ipse nullis eorum praecedentibus meritis, facit credentes in eum, quibus dimittat omne peccatum. Et post, Et illius ergo, & nos praedestinavit: quia in illo ut esset caput nostrum, & in nobis, ut eius corpus essemus non praesura merita nostra, sed opera sua futura praesciuit.

VIII. Feuardentius respondet: fraudulenter ista, quae vere dicuntur de gratuita humanitatis assumptione a Verbo, detorqueri ad mortis imminuenda merita. Sed ego regeo somnolenter ab eo vim argumenti esse consideratam. Nos enim ex eo quod illa incarnatio fuit praedestinata: Et nihil meruerit mors Christi, nisi per & propter illam Incarnationem, omnino concludimus, nihil meruisse, nisi ex vi praedestinationis, ac proinde non ex absoluto merito. Hoc ille soluat, aut fateatur se nugae agere.

IX. Addo tertiam rationem: Si a Deo Christus constitutus est Pontifex siue Mediator, Ergo quicquid meruit, id fuit ex decreto, non autem absoluto merito. Ratio consequentiae, quia, quicquid meruit, fuit ab officio Mediatoris, siue disertius, & eo ipso quod meruit nobis, fuit Mediator & Pontifex: & vicissim, quia Mediator & Pontifex, ideo meruit nobis. Illustratur exemplo. Quia, cum constituuntur a Rege officiani, siue Magistratus: quicquid illi gerunt ex officio, vim suam habet a regia autoritate: non vero ab ipsis, neque se potest aliter habere.

X. Antecedens vero facile probatur. Ad Hebr. 1. Considerate Apostolum & Pontificem professionis nostrae, Christum Iesum, fidelem ei qui ipsum constituit. Quibus Neque sibi ipsi quisquam sumit hunc honorem: sed qui vocatur a Deo sicut Aaron. Ita & Christus non sibi hunc honorem tribuit, ut fieret Pontifex, sed is qui dixerat ei, Filius meus es tu: ego hodie genui te. Act. 2. Certo sciat tota domus Israel hunc esse factum a Deo Dominum, & Christum: hunc, inquam, Iesum, quem vos crucifixistis.

XI. Eodem pertinent etiam ista, quibus denotatur ipsa eius muneris efficacia esse a Deo. Prioris ad Corinth. 2. Qui factus est nobis sapientia a Deo in ista inique, & sanctificatio & redemptio. ad Roman. 1. Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius. Act. 4. Nec aliud nomen est sub caelo, quod datum sit inter homines, per quod oporteat nos seruire.

CAP. IV.

Catholicos non negare mortis Christi sufficientiam.

I. DE efficacia mortis Christi iidem illi magnam longamque mouent Tragodiam: maxime Windek prolixo exarato volumine. Quastio est: Pro quibus nam mortuus sit Christus. Illi statim respondent, pro omnibus hominibus indifferenter, cum Electis, tum Reptobis. Et magni sceleris Caluini non tam accusant, quam damnant, qui negauerit, solius Electis id beneficium assignauerit. Disputauit Piscator, disputatione Theologica de Praedestinatione, quaest. 1. & 2.

II. Verum distinctione opus fuit, si sincere, & non sophisticè actum voluerunt. Pro omnibus enim Christum mortuum potest quis dicere hoc sensu, ut ab eius mortis merito aliqua in omnes defluant beneficia: vel, ut ea quae proprie salutem spectant, remissio peccatorum, redemptio, conciliatio cum Deo, & si quid est huiusmodi. Deinde iterum, vel hoc sensu, ut nemo non sit hominum reapse particeps beneficiorum, quae ab eo morte pro-

L. 2. p. 123

pric defluunt. Quomodo Windek agnoscit Puccium, Smidclinum, Huberum docuisse, Christum per hostiam suam omnium hominum reconciliationem cum Deo de facto constituisse, & singulorum peccata efficaciter expiasset. Nam hæc est mortis sufficientia. Vel ita, ut etiam non omnibus profiteri tamen prodesse possit: nempe, quia omnibus hominibus, quantum eorum fuit, est, eritue saluandis, ea mors iustitiam sit, si omnes essent saluandi: unde fit, ut omnibus etiam proponi iubeatur indiscriminatim, quia omnes sollicitandi, ut velint saluari. Et hæc est mortis sufficientia.

III. Hocposito, Caluinus docuit, à Christi morte in omnes homines deriuari multa beneficia, puta resurrectionem omnibus: tum multis vocationem generalem, & quæ ad eam pertinent. Secundo, à Christi morte ad omnes prouenire illa beneficia, quæ proprie salutaria sunt, negat. Tertio, posse tamen omnes homines saluari per mortem Christi confiteri. Nec erubescimus uti vocabulis Scholasticorum, Christum pro omnibus mortuum esse sufficienter: at pro paucis efficaciter.

IV. Quare, vel calumniosiores erunt Feuarentius, Becanus, Windek: vel duorum alterutrum docere debent, aut Caluinum negare Christum sufficienter mortuum pro omnibus: aut contra fidem asseri, eundem efficaciter esse mortuum pro solis Electis. Experiamur quid possint.

V. In priori quaestione hæc habent argumenta. Primum Feuarentius & Windek: ex Caluino in Ioan. 17. *Christum proprii gregis solummodo fuisse sollicitum Et pro Electis suis dantaxat orasse.* Ex eiusdem libro contra Heshulium. *Windek, Carnem Christi pro impiis non esse crucifixam, nec sanguinem eius pro eorum peccatis expiandis effusum esse.* Ex Institutionis 3, c. 22. legm. 10. *Si omnes vellet saluos, eiusdem illis presiceret Filium: & omnes in eius corpus sacro fidei vinculo insereret. Nunc constat singulare esse paterni amoris pignus, filius, quos adoptauit, reconditum.*

VI. Alterum est apud Windekium, ex 2. responsione Beza ad Acta Colloquii Montisbelgardensis, *Impium & blasphemum est affirmare, damnari posse quencquam cuius expiata per Christi mortem sint peccata, siue pro quo Christus satisfecerit: siue Christum pro aliquo satisfecisse, qui beneficium eius non sit amplexus fide.*

VII. Sed contra, ostendo eosdem, Caluinum & Beza, tenuisse mortis Christi sufficientiam, quam ante diximus. Ille, Commentariis in 1. Ioan. 2. *Sed hic mouetur quaestio: quomodo mundi totius peccata expiantur. Omitto phrenzicorum deliria, qui hoc pretextu reprobos omnes, adeoque Sathanam ipsum in salutem admittunt. Tale perentum refutatione indignum est. Qui hanc absurditatem volebant effugere, dixerunt sufficienter pro toto mundo passum esse Christum: sed pro electis tantum efficaciter. Vulgo hæc solutio in Scholasticis obtinuit. Ego, quanquam verum esse illud dictum fateor, nego tamen presentis loco quadrare. Habes disertam confessionem. Verum esse illud dictum: nimirum illam distinctionem efficaciam & sufficientiam.*

VIII. Idem in prima Ioannis ad illud, *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Peccatum singulari numero pro quauis iniquitate ponit: ac si diceret: quicquid est iniustitie, quod Deum ab hominibus alienat, per Christum tollit. Et cum dicit *Mundi peccatum*, hanc gratiam ad totum genus humanum promiscue extendit, ne sibi solus Iudæi missum Redemptorem putent. Quid amplius Papistæ, aut volunt, aut uelle possunt, si nihil aliud querunt, quam sufficientiam illam quam diximus? Aut, quid aliud est, gratiam illam, quæ tollit peccatum, extendi promiscue ad totum genus humanum?

IX. Et, ne sim prolixior, Feuarentius ipse, qui animosissime accusauit ipse, nquar, hoc ipsum in Caluino legisse dicit. Et si non reperi ego quidem locum: sed ille tamen, quasi ex commentariis in 5. ad Roman. citat ista, *Et si passus est Christus pro peccatis totius mundi, atque omnibus indifferenter, non tamen omnes apprehendunt.*

X. Quod ad Beza attinet: suggillat ille quidem hanc efficaciam & sufficientiam distinctionem: sed, ut duram, ambiguum, barbaram. at non simpliciter tamen: sed *quædam*. Alioquin enim quodam sensu veram concedit. Et ne esset ambiguum, quem eius sensum probet, statim explicat, *negandum non esse tantum esse hanc oblationem, ut potuerit etiam pro infinitis mundis satisfacere, si plures essent mundi. & mundani omnes fide in Christum donarentur: nedum pro singulis unius mundi nullo excepto hominibus, si Deus eorum omnium uellet misereri.* Locus est in eadem 2. respon. ad acta Monbelgardensia: & quidem, haut multo post ab aduersariis citatum locum. Quid habent igitur quod rodant?

XI. Ambiguitatem vero distinctionis, ne quis aliquid inde sinistra suspiceret, in eo constituit: quo illud *pro omnibus hominibus*, possit significare, vel Consilium Patris, ex quo consilio Filius passus est: vel ipsius passionis effectum: quo utroque sensu, non sufficientia, sed efficientia designetur. De secundo nullum est dubium: cum diserte effectus nominetur. In primo etiam consilium est Patris. Atqui id consilium, est voluntas Patris ab æterno decernenti, id est, Prædestinatio: est uero hæc voluntas, non signi, sed beneplaciti, ac proinde efficacis. Si ergo factum est eo consilio, ut Christus pro omnibus moreretur: necesse est, eundem pro omnibus efficaciter mortuum, & non tantum sufficienter. Quæ res pertinet ad sequentem controuersiam, Interea plana mens Beza: non respui distinctionem sufficientiam & efficaciam mortis Christi pro omnibus: nisi hanc solam ob causam, quia phrasim, pro omnibus, ambiguitate sua possit fallere. Huic si caueatur, nihil erit caussa, quominus qui rem probat, idem uocabula quibus ea res significatur, libenter admittat, & qui mille mundis sufficienter mortem Christi confiteri, idem dicat pro omnibus hominibus sufficienter Christum mortuum.

XII. Neque uero ab aduersariis excerpti loci, contra quicquam euincunt. Primum ex Caluino citatum, commentariis in 17. Ioan. non inuenio: nec reiicio tamen, existimans suis uerbis Papistam uoluisse Caluini mentem exponere. Lego enim ista, *Ceterum non dicit Christus se toti mundo presertim esse, ut uitam omnibus promiscue conferat: sed gratiam hanc restringit ad eos qui sibi dari sunt. Quomodo autem dati: Nam & reprobos pater illi subiecit. Respondeo, solos electos ex peculiari esse eius grege, cuius custodiam tanquam pastor suscepit. Ergo regnum Christi, ad omnes quidem homines extenditur: sed non nisi solis electis est saluificum, qui uoluntario obsequio sequuntur uocem pastoris. Iterum, Certitudo in eo consilii, quod Filio tradidit in custodiam, quoscunq; egerit ne pereant.*

XIII. Hæc inquam, lego, & alia nonnulla, quæ non abluunt à uerbis Sophistarum, *Christum proprii gregis solius solummodo fuisse sollicitum.* Sed

hoc quid ad rem? Aut quis inde conficiet: Ergo non esse pro omnibus hominibus mortuum sufficienter? Nam illa sollicitudo ad efficaciam pertinet potius: & facile uident omnes. Sic pro Petro rogauit, ne deficeret fides eius, sic hoc ipso capite, pro discipulis, ut seruaret eos Pater. Cuiusmodi nihil de infidelibus dicitur. Sed præterea, *uitam conferre*, quis neget efficaciam esse? Esi enim Iudas Iscariotes ab eadem morte potuerit uitam habere: tamen nemo unquam dixit, eidem uitam fuisse collatam. Deniq; illud nulli cauillo obnoxium est, *Regnū ad omnes quidem extenditur: sed solis electis est saluificū.*

XIV. Pro solis electis orante Christum 17. Ioan. non uideo quo iure ro-dant. Nam quid disertius his Christi uerbis? *Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi ex mundo (tui erant, & mihi eos dedisti). & sermonem tuum seruauerunt. nunc nouerunt, quod omnia qua dedisti mihi, abs te sunt. Quia uerba qua dedisti mihi, dedi iis & ipsi receperunt, & nouerunt uere quod abs te exiui & crediderunt, quod me miseris. Ego pro ipsis rogo: nō pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt.* Et post, *Nō pro ipsis rogo tū, sed pro iis qui credituri sunt per sermonem eorū in me.* His uero lectis, quis, quæso, tam stipes fuit, ut non potuerit obseruare illud, *Patri commendat duntaxat, quos ipse uero amat.*

XV. Aut si se non uidisset Caluinus: potuit saltem admonitus ab iis qui præcesserunt, Cyrillo, *Dominus noster Iesus Christus suos à non suis separans, pro eis, inquit, tantummodo, qui uerba mea seruauit, & iugum meum acceperunt, rogo. Nā quorū Mediator, atq; Pontifex est, ipsi tantummodo mediationis bonū non iniuria attribuit.* Rupertus, *Va ergo mundo gaudenti, orante pro suis, i. e. moriente, & in ara crucis se sacrificiū offerente Christo, unigenito Filio Dei. Quia pro eis, quos dedisti mihi, inquit, rogo, non pro mundo. Mūndum. hic accipiuntur dilectores mundi, tam diuersi ab his, pro quibus Christus rogat crucifixus, quam diuersi erant apud Deum Aegyptii filius Israel sacro sanguine agni posses suos signantibus.* Nihil Caluinus disertius aut dixit, aut dicere potuit. Habes non tantum Christum orasse pro solis suis: sed etiam illud ipsum orare, non pro nudis precibus, sed pro Christi efficaciam, nempe mediationis, bono, apud Cyrillum, mortis sacrificio, apud Rupertum. Habes etiam fidelium Mediatorem & Pontificem apud Cyrillum, & inde iis attributum mediationis bonum. Quid superest, quo minus horum calculo superior sit Caluinus.

XVI. Adde, Theophylactum, *Δευτὴς ὃν διὰ τὸν αἰῶνα τὸν πα- τὴρ φησὶ, ἀλλὰ διὰ τὸν αἰῶνα, indicans se nullam aliam ob causam, sed propter ipsos, hæc ad Patrem dicere. Et post, ὅτι διὰ τὸν αἰῶνα τὸν πατέρα ἔχοντα τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ διὰ τὸν αἰῶνα τὸν πατέρα ἔχοντα τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ διὰ τὸν αἰῶνα τὸν πατέρα ἔχοντα τὸν αἰῶνα.* Non igitur pro quibuslibet indifferenter proque iis qui quæ mundi sunt sapiunt, rogo te, sed pro iis quos dedisti mihi. *Περὶ τῶν αἰῶνων, inquit, pro promiscuis, pro omnibus promiscue, nullo habito discrimine.*

XVII. Denique, cur non uidisset Caluinus, quod non uidere non potuerat Caluino nihilo aut doctiores, aut iudiciores Papistæ: ut mollissime dicam? Villagudus, *Horrendum auditu est, quod Christus, non pro mundo roget, unde mundus in extrema facinora, in mortem, infernum, adeoque æternam damnationem præcepit. Hic uero supplices rogemus, ne in hac turba reperiamur, pro qua Christus precari dedignatur. Ad huius loci cognitionem obseruare debemus duas turbas, unam & illam pusillam, qua uerbum Dei habet, idemque exercere debet, alteram magnam, & numerosam, que seruus peccato & iniustitia. Paulo post, Verum est, quod orat pro mundo, & non pro mundo. Quomodo hæc quadrat? Pro Christianis, & omnibus qui conuersendi sunt, rogar, ut in recta fide maneat in ea proficiant, acpergant, neque ab ea desistant, & qui nondum in ea sunt relicta priori uia, accedant. Barradas Iesuius, *Potest mundus hic accipi pro impiis atque reprobis hominibus. Eritque sensus: Non rogo pro impiis, atque reprobis hominibus: sed pro discipulis prædestinatis, quos dedisti mihi. Sic Augustinus interpretatur, tractatu centesimo septimo. Arbitror mundum ceteros omnes significare: ita ut indices Christus hanc orationem pro discipulis tantum ac peculiariter haberi.**

XVIII. Secundum locum ex libro contra Heshulium, nusquam reperi: Quamquam nihil habet difficile. Nam illa, carnem pro impiis esse crucifixam, sanguinem pro expiandis peccatis effusum: efficaciam significant, ut obseruabat Beza: certè quidem significare possunt, ne ipsi contradicentibus Papistis. Quod cum ita sit, vel necessario negauit, vel certo bono sensu potuit negare, quod negauit. Et inde cur calumnias, petatur, qui hunc se sensum legitimum admittere alias testatur? Aut quæ caussa est, cur non debeat hoc loco, si quid est ambigui, ex aliis locis diuincari?

XIX. Tertium locum in Institutione totidem uerbis legi. Nisi quod in postrema clausula, fortuito ne an consilio, non facile dixerim: sed omiffa tamen est fidei uox, sic enim habet, *Nunc constat fidem singulare esse paterni amoris pignus.* Viderit Becanus. Cæterum quid hic, quæso, momenti esse potest? Dixit Caluinus, si Deus omnes homines saluos uellet, custodem illis præficeret Filium, & omnes in eius corpus insereret. Quid tum, inquam? Ergo ne negauit Christum pro omnibus sufficienter mortuum, Negatur consequentia. Nam ego quidem uideo, Caluinum conficere nolle Deum omnes homines saluos esse, sed non esse tamen pro omnibus mortuum saltem sufficienter, hoc uero non sequitur. Nam hoc modo etiam pro iis mortuus est, quos Deus non uult esse saluos.

XX. Superest Beza. Negauit quemquam damnari posse, cuius expiata sint peccata, pro quo Christus satis fecerit. Optime sane, & Catholice. Nam quorsum expiantur peccata, si non ad salutem? Porro expiata peccata nulla dici possunt, nisi actu condonata. Neque alio sensu pro quoquam satisfactum esse. Itaque utrumque efficaciam significat, non tantum sufficientiam. Nam sufficientia est potentia, non actus hæc quidem in controuersia. Neque est quisquam tam euerfæ mentis, qui expiata dicat peccata, pro iis quæ potuerunt expiari. Aut satisfactum esse, pro satisfieri posse. Recte igitur Beza.

CAP. V.

Status Controuersie de efficacia mortis Christi.

I. Altera quaestio erat, an sit contra fidem, Christum pro solis electis efficaciter mortuum. Nos negamus. Quid aduersarij? asserunt ne? Ipsi uident. Certe Feuarentius non ueretur hæc Smidlini uerba in Beza & recitare, & à iusta indignatione oralaudare, *Non ideo damnantur, exiti.*

Exilio eterno ad iudicandi, quod peccauerint: alius quoque omnes electi damnentur: sed quia nolunt vera fide (addit Feuardenius, ut intelligas non improbare, & maturo penitentia) amplecti Iesum Christum, qui non minus pro ipsorum peccatis passus, crucifixus, & mortuus est, quam pro peccatis Petri, Pauli, & omnium Sanctorum. Quae verba eiusmodi sunt, ut excusari nequeant, & significent non sufficienter tantum, sed etiam efficaciter pro impiis Christum esse mortuum: nimirum ut ne damnentur propter alia peccata, praeter infidelitatem. Quod si est, tum omnino necesse est confiteri, omnia illa peccata per mortem Christi non tantum condonari potuisse, quod nos fatemur, sed etiam actu, vereque esse condonata, & plenè expiata: quod nullo praetextu ferre possunt aures Catholicae.

II. Nec longè hinc abire videtur Becanus, qui triplici sensu verum esse dicit illud, Christum pro omnibus esse mortuum. Primo, quia suscepit causam totius humani generis. Secundo, quia tam cumulatam fuit ipsius merita, & satisfactio, ut sufficienter pro omnibus. Tertio, quia neminem ipse excludat à suis meritis. Quae quo diligentius examino, hoc altius subolet vlcus. Nam cur secundus modus non fuit satis, qui sufficientiam significat? Aut quid est, causam suspicere humanae naturae? quid item neminem excludere: si sunt alii ab ea sufficientia? Certè aut malè ἀποδιδραχθη sufficientia & efficacia: aut ad efficaciam pertinent haec duo, si diuersa sunt à sufficientia: quae significat ut secundo loco. Deniq; Christum neminem excludere à suis meritis, hoc vero falsum.

III. Rursus Windek. c. 14. statum quaestionis concepit his verbis, Christum ex aeterno proposito suo, & Patris, pro omnibus omnium hominum peccatis in ara Crucis perlitasse. Hic vero, & aeternum propositum, & illud perlitasse, momentum habent. Nam aeternum propositum, ut alias monui, efficax est: & perlitasse, nunquam dictum, nisi de actu perfecto: ut apud Ethnicos, perlitat ille, non qui hostias idoneas haberet paratas, sed qui bonas hostias mactasset, & secundum votum. Nonius Marcellus, *Sacrificare, est veniam petere. Litare, est propitiare, & votum implere.* Itaque non tantum Christus dicitur sacrificium obtulisse pro impiis, verum etiam reapse Deum effecisse impiis placatum, & beneuolum.

IV. Neque hoc tantum: sed etiam Classe tertia, Christum in ara Crucis pro singulorum hominum salute perlitasse: & Classe septima, eluisse virus seu Draconis, & vniuersas eius imperii vires confregisse, in libertatem assero omni genere humano. Quid? quod Classe vndecima ita proponit pro reprobis Christum mortem perlitasse, ut per partes explicet: Nonnullos per Christum libro vitae consignatos, deleri posse & damnari: & saepe reprobis per penitentiam, merito Christi dimitti peccata?

V. His omnibus tam diuis, tam ἀποδιδραχθη fatemur assensum praebere non posse. Et hanc quaestionem ita explicamus. Ut mortis Christi efficaciam ad solos fideles, siue maui praedestinos restringamus, hoc sensu: ut etiam φάρακον sit verè ἀλατρινόν, per se potens, & omnium & singulorum hominum peccatis purgandis, expiandisque, tamen re vera Electorum duntaxat peccata purgari & expiari. Idque non hoc tantum sensu, ut nunquam vllus reprobis saluatus fuerit, aut etiam saluandus sit: sed ut ne particeps quidem factus illorum beneficiorum, quae perse vera sunt & certissima media ad salutem: quales sunt, reconciliatio, remissio peccatorum, iustificatio. Et si quod aliud vocabulum est, quo illa significari soleant aut possint beneficia. Quod diserte notamus, quia sunt quadam beneficia à Deo in homines, communia tum reprobis, tum electis: quae non negamus etiam propter Christum conferri. Certè resurrectionem vniuersalem inde Paulus accepit, 15. ad Corinth. 1. Ac proinde mortis Christi efficaciam non negemus aliquatenus etiam ad reprobos extendi. Sed haec longe distant ab ea efficacia, qua perlitatum est pro peccatis.

VI. Nec sumus tamen adeo aut in cogitando stupidi, aut in loquendo inepti, ut quod Windek. calumniatur, doceamus sufficientem esse huius victimae efficaciam pro omnibus singulorum peccatis tollendis: Nam quid ineptius istac ἀδολογησθαι? Profecto, si noluit Deus esse sufficientem, omnino necesse est fuisse non sufficientem: & si fuit sufficiens, omnino eam Deus voluit esse sufficientem. Non enim potest aliter. Non sumus autem tam bardi, ut quod in hypothese ponimus, in consequente reuocemus in dubium. Itaque nos potius, ita loquimur, sufficientem esse efficaciam huius victimae pro omnibus singulorum peccatis tollendis, quia Deus voluit, ut omnibus saluandis sufficeret.

VII. Nec vero Bezae verba calumniatori ansam dederunt, tantae incogitantiae nobis imputandae. Quid enim Beza? Fatemur tantum esse hanc oblationem, ut potuerit pro infinitis mundis, si tot essent, satisfacere: nedum pro singulis hominibus vnus: si Deus eorum omnium voluisset misereri, & pro omnibus Filium misisset. Hic vero, ut fatear hypothese non malè relata à calumniatore: at certè consequentis, quis non videt alteratam vim fuisse? Nō enim idem, si Deus voluisset esse sufficientem, & si Deus vellet omnium misereri. Nam hoc posterius non sufficientiam designat, sed efficaciam. Quomodo si dicerem, solem sufficere omnibus illuminandis, si omnibus essent oculi: non idem dixerō, ac si dixerō, solem sufficientem fore, si sufficiens esset. Nimirum Windek. nimia irae impotentia dilatus est in calumniantium ordinem.

CAP. VI.

Locorum Scripturae, pro Redemptione omnium, prima classis.

I. Argumentum Papistarum, pauca Becanus habet: pauca Feuardenius. Sed multa Windek. in proluxa illa, & nimis quam virulenta, sed certè inerudita, & importuna controuersia de efficacia mortis Christi. Incipiam à locis Scripturae, quos disertos esse putat: aliter tamen distributos ad compendium disputationis: nam ille affectauit Classium multipliciter: ego vitabo.

II. Mihi ergo prima Classis esto, eorum omnium locorum, qui dicunt Christum pro omnibus venisse, siue passum esse, siue redemptionem obtulisse. Hi enim mihi omnes vnus sunt generis, quia vis argumenti eadem Tom. III.

est in omnibus. Si quid est peculiare, instantia docebunt. Post. ad Corinth. 5. Si vnus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus: ut & qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Ad Hebr. 2. Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem, Ad Rom. 8. Qui etiam proprio Filio non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Prior. ad Timoth. 2. Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. Prim. Ioann. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Ad Coloss. 1. In ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum: pacificans per sanguinem crucis eius: siue qua in terris, siue qua in caelis sunt. Ad Ephes. 1. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius remissionem peccatorum, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, in seipsum, ut omnia in Christo qua in caelis & qua in terra sunt. Ioann. 12. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.

III. Sed haec ridicula & nugatoria disputatio est: Etsi enim sciat Sophista, quare, non verum pro omnibus sit mortuus Christus: sed quomodo quoue sensu: tamen illud concludit: hoc vero negligit. Itaque vero verbo mihi solutio constat: intelligendos eos omnes locos de sufficientia, non de efficacia. Nec solus dixerō. Caietanus in illum ex post. ad Corinth. Quantum ad sufficientiam vnus pro omnium salute mortuus est. Thomas in alterum ex 1. ad Timoth. sed citato etiam altero ex prima Ioannis, Pro peccatis nostris: pro aliquibus efficaciter: sed pro omnibus sufficienter: quia pretium sanguinis eius est sufficiens ad salutem omnium: sed non habet efficaciam, nisi in electis, propter impedimentum.

IV. Lyranus in illum ad Corinthios, Pro omnibus mortuus est, scilicet Christus, pro salute omnium, quantum ad sufficientiam. In 2. ad Hebr. Et dicit pro omnibus, quia licet eius efficacia non se extendat, nisi ad iustos, eius tamen sufficientia extendit se ad omnes. In 2. prior. ad Timoth. Vnus qui passus est pro salute omnium, quantum ad sufficientiam, non tamen quantum ad efficaciam.

V. Lombardus in 2. ad Corinth. Si vnus, scilicet si solus sufficiens sine omnibus legalibus mortuus pro omnibus est. Vel ita: si vnus pro omnibus, id est, si Christus quantum ad se, pro omnibus mortuus est, etsi omnibus non profuit. Dominicus à Soto 8 ad Roman. Quia non solum pro praedestinis in quibus obtinuit efficacia sua passionis: verum quantum ad sufficientiam pro omnibus peccatoribus, peccatisque, ut ait Ioannes, totius mundus passus est.

VI. Etsi quidem diserte distinguunt: sed & isti aequiualeter. Ambrosius in 1. ad Timoth. Saluator mortis passus est contra ius, ut descendens ad inferos mortem, & se impietate, quam in eo gesserat, damnaret auferens ei quos tenebat: ut de cetero, quisquis eius signum haberet, ab ea teneri non posset. Anselmus, Pro omnibus: nullum excipiens, qui vellet redimi ad saluandum. Nam haec phrasae indicaret hoc beneficium non pertingere ad omnes promiscuè, sed actu restringi ad aliquos, nimirum qui habent signum, qui que volunt redimi. At si efficaciter omnes essent redempti: etiam actu: ideoque nemo exciperetur. Si autem nemo exciperetur, vnde hoc phrasae genus.

VII. Nec vero magis vrgent, qui loci omnia dicunt, non omnes. Maldonatus in Ioan. 12. Causam vestigemus, quam obrem potius dixit omnia, quam omnes: non, ut opinor, quod aliud hoc, quam illud sit. Nam neque omnes, neque omnia, aliud significat, quam omnes homines, qui Diaboli seruitute oppressi erant: Ideoque Iansenius ita explicat, ut alii superiores locos. Notat Augustinus non esse dictum, Omnes traham: sed, Omnia traham, ut non ad vniuersitatem hominum illud referatur: quia non omnium hominum est fides, sed ad creaturam integritatem, hoc est, spiritum, animum & corpus: ut significetur omnia, quae sunt in homine trahenda, in obsequium Christi. Graece tamen legitur omnes, quod intelligendum est dictum distributione generica, aut de electorum, & praedestinatorum numero: quemadmodum & nostram electionem Augustinus, docet intelligi posse: dicens, Aut si omnia, ipsi homines sunt intelligendi, omnia praedestinata ad salutem possumus dicere: aut certè omnium hominum genera secundum innumerabiles differentias, quibus inter se, praeter sola peccata distant.

VIII. Quanquam non desunt, qui in 8. ad Roman. obseruant, non simpliciter pro omnibus dictum, sed contraiectius pro nobis omnibus: i. e. electis, inquit Caietanus. Ut sit locus intelligendus quidè de efficientia potius quado sufficientia: sed non vniuersaliter. Et eo contextus inclinare videtur. Qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, qui non etiam cum eo omnia nobis gratificabitur? Videm enim in secundo membro, qui in primo, designantur: at qui in secundo manifeste soli electi: quibus solis omnia gratificatur Deus: non enim etiam reprobis.

IX. Windek. in ista contra vtramque solutionem: & illam communem oibus locis, & hanc peculiarem 8. ad Roman. Vtrumque ordine consideremus. Instantia illa est ex locorum circumstantiis: eaque triplex. Primo enim, Pauli thesin, Orandum pro omnibus; probari. Quia Deus vult omnes saluari, atque ad agnitionem veritatis venire. Hoc ipsum, quia vnus sit Mediator, qui se redemptionem obtulerit, Quare, sic intelligendū, pro omnibus redemptionem oblatam, quomodo omnes homines Deum velle saluos. At hoc non de fidelibus solis, sed & de infidelibus intelligendum, patet, quia pro omnibus orandum, non tantum fidelibus: sed etiam infidelibus, persequentibus Ecclesiam, quales tunc Reges erant, & magistratus. Confici ergo Christo redemptionem fuisse pro omnibus etiam infidelibus.

X. Respondeo, nihil probari: non enim queri, vtrum pro omnibus efficaciter-ne, ut omnes illi singuli, re & actu fuerint redempti: an vero sufficienter: ut quantum non actu redempti, tamen redimi potuerint. Hoc probari concedo, quod est extra controuersiam: hoc nego, in quo est, ἡ ἀποδιδραχθη. Enimvero hoc certum est, eodem sensu oblatam esse redemptionem, quo sensu omnes Deus vult seruari. Esse autem hos omnes tum fideles, tum infideles, Deum velle re & actu saluos esse. Nam Caietanus, Non est hic speculatiua Theologia sermo de voluntate beneplaciti, de qua scriptum est, omnia, quae voluit Dominus, operatus est, in caelo & in terra: & quod voluntati eius nequa potest resistere: ut clare patet ex eo, quod videmus, non omnes homines ad agnitionem veritatis venire. Sed est sermo de voluntate signi, quae Deus proponit omnibus hominibus praecipua salutis, doctrinamque Evangelicam: & illis imputatur qui nolunt venire ad agnitionem veritatis, & nolunt salui fieri, de qua scriptum est, quoties volui congregare filios tuos, & nolui si.

XI. Aquinas paulo aliter, *Velle ponitur quandoque pro voluntate beneplaciti: quandoque pro voluntate signi. Pro voluntate signi, vult saluare omnes, qui omnibus proposuit salutis præcepta, consilia, & remedia. Pro voluntate beneplaciti, sic exponi potest, quatuor modis. Vno modo, ut sit loquutio causalis, sicut Deus dicitur aliquid facere, quia facit alios illud facere, sicut ad Rom. 8. Spiritus postulat, id est, postulare nos facit. Sic ergo Deus vult, quia sc. facit suos sanctos velle quod omnes salui fiant: hoc velle n. debet esse in sanctis, quia nesciunt, quia sunt predestinati, & qui nō. Aliquando, ut sit distributio ad cōmoda, id est, omnes qui saluabuntur, quia nullus saluatur, nisi per voluntatem eius, sicut in vna schola magister docet omnes pueros huius civitatis, quia nullus docetur nisi ab eo. Alio modo, ut sit distributio pro generibus singulorum, non pro singulis generum, id est, nullum genus hominum excipit à salute, quia olim tantum Iudæis: sed modo omnibus præbetur. Et hoc magis facit ad intentionem Apostoli. Alio vero modo secundum Damascenum, ut intelligatur de voluntate antecedente, non consequente. Hæc Thomas, & nonnulla præterea, ad hanc postremam distinctionem explicandam, vno peccans, quod hunc quartum modum referat ad voluntatem beneplaciti: quasi eā distinguatur in antecedentem, & consequentem: cum tamen agnoscat Scholasticus, antecedentem esse voluntatem signi, consequentem vero beneplaciti. Sed re tamen in eo à nobis est, quod si omnes intelligas, ut sonat, eum locum intelligendum velit, de voluntate signi. Si autem intelligas de voluntate beneplaciti, tum negat omnes poni absque vlla exceptione.*

XII. Hinc Windekiius, primo gratulatur nobis, quod auctoritatem Scholasticorum, hæcenus despiciatui habitam, nunc tandem nobis honori, præsidio, laudi, du cere non vereamur. Secundo, frustra hoc patrocinium comparati, nisi vna cum vocabulis sufficientiæ & efficacis rem ipsam demonstramus. Nam Scholasticos, docere pretium passionis dominicæ in hunc modum præ omnibus hominibus esse sufficiens: ut vniuersis, nemine occulto consilio inde secluso, præparatum sit, & ordinatum: ita ut si eius applicatione, & effectu priuentur reprobi, eorum culpa seu obdurate acciderent necesse sit.

XIII. De auctoritate Scholasticorum, nugæ. Nam nos nec vnquam eos ita despeximus, ut nobis nullo vsu esse voluerimus, qui ne Ethnicos quidem inutiles esse patimur, & quod hic dicimus, non tam abiis est, quam à re ipsa. Auctoritatem vero, apud nos nullam esse patimur: sed eam ut magnam, imo nimiam videmus apud aduersarios: ita illis libenter obicimus. Quomodo Paulus 1. ad Titum, *Dixit quidam ex ipsis, proprius ipsorum propheta.*

XIV. Secundo, nos non vocabula tantum, sed etiam sensum verum, & sanum vsurpamus eius distinctionis: qui sensus est, Deum velle omnium salutem tantum voluntate signi, aut aliquorum duntaxat, voluntate beneplaciti: & horum quidem prædestinatorum, siue electorum. Sic Thomas dicit, velle sanctos saluari omnes, quia nesciunt, qui sint prædestinati, qui minus, & mortem Christi non habere efficaciam, nisi in electis. Quod si ita est, certe necesse est agnouisse occultam decretum: aullum enim aliud est Electionis, prædestinationis. Nec vero contraria sunt, occulto consilio secludi, & priuationem accidere eorum culpa & obdurate, qui secluduntur, ut alias disputatum est.

XV. Secunda Windekii instantia: Si Christus aliquos tantum reconciliasset: tantum pro his Apostolus orare iuberet. At hoc falsum: ergo & illud.

XVI. Respondeo, negari consequentiam. Ratio: quia quorundam reconciliatio pertinet ad voluntatem beneplaciti, at hæc non est norma actionum nostrarum: sed altera illa, quæ signi dicitur. Itaque quia hæc ad omnes spectat, merito ex ea illud elicitur, quod ad nostras actiones pertinet, nempe orare pro omnibus.

XVII. Tertia instantia. Ioannes, quos à peccato dehortatur, eosdem propitiationem per Christum sperare iubet. At omnes Christianos, quorum de n. imero multi sunt non electi, imo omnes homines à peccatis dehortatur. Ergo omnibus iisdem offert Christi passionem.

XVIII. Respondeo, hoc quoque frustra dici: quia neque iubere sperare propitiationem, neque offerre Christi passionem, ad thesimum nostram pertinent. Sunt enim hæc partes ministerii externi, cuius regula est, voluntas signi, non autem beneplaciti. Quia igitur gratum est Deo omnes tendere ad salutem, ideo eisdem omnibus offerri gratiam, qua peruenitur ad salutem, gratum est. Neque tamen ideo decretum, singulis peruenire ad salutem.

XIX. Superest instantia ad peculiarem solutionem loci ex 8. ad Romanos. ex his verbis *pro nobis omnibus.* His vero constructos nos tenet Windekiius. Intelligendum enim Paulum esse, aut de omnibus hominibus: aut saltem de omnibus Romanis. Si de omnibus, habet quod querit. Si de Romanis: at in eorum numero erant nonnulli, quibus, cap. 11. minatur, nisi in obedientia maneat & fide, non minus excidendos esse, quam Iudæos: vnde constat, incertum fuisse Paulo, vtrum essent prædestinati: & tamen affirmat pro eorum salute traditum esse Filium.

XX. Atqui hæc profectè re a sunt *απαρχή.* Primo dilemma non est necessarium: potuit enim nec de omnibus hominibus, nec de omnibus Romanis loqui: sed de quibusdam hominibus, & quibusdam Romanis. Probatur, qui statim, *omnia nobis gratificabitur:* quod nec de omnibus hominibus, nec de omnibus Romanis potest intelligi: sed quibusdam tantum, indefinite tamen designatis. Quomodo, 4. ad Romanos, *Abraham, qui est Pater nostrorum, omnium nostrum, neque de omnibus Romanis, neque de omnibus hominibus est verum.*

XXI. Præterea, in secundo membro nulla vis est: tum, quia non concluditur quod est in questione, scilicet, vtrum illud nobis, electos significet, an non: sed duntaxat, non fuisse Apostolum certum de omnium electione. Quod quidem, ut certissimum, ita nihil ad rem: quia veritas doctrinæ, non est metienda ex cognitione, ignorantiaue alienæ electionis: sed à re ipsa potius. Ad hæc, ipsæ etiam minæ, non minus quam promissiones proponuntur electis. Argumentum certum: quia omnibus promissæ: inter quos etiam electi. Imo Paulus ipse sibi, prioris ad Corinthios nono, *Subigo, inquit, corpus meum, ne quomodo, cum aliis prædicauerim, ipse reprobus*

fiam. Quum tamen suæ prædestinationis esset certissimus, etiam per relevationem, ut voluit Papista.

CAP. VII.

De Mundo & Gentibus.

I. Altera mihi Classis erit locorum, qui beneficium mortis Christi, in mundo applicant. Ioann. 1. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Et 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.* Tertio, *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Posterioris ad Corinth. 5. *Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum.* Et posuit in nobis, *verbum reconciliationis.* Ioan. 12. *Non veni, ut iudicem mundum: sed ut saluificem mundum.* Ioannis 4. *Ipsi audiuiimus, & scimus, hunc esse Seruatorem illum mundi Christi, Primæ Ioann. 4. Testatur Patrem misisse Filium, qui esset seruator mundi.*

II. Et si, inquit, in Sacra Scriptura variz occurrunt mundi significationes, tamen, hæc est omnium vsitatissima, ut pro vniuerso genere humano sumatur. Non mirum igitur, si hoc locum eundem habeat sensum. Sic Matthæi decimo tertio agrum feracem frumentum & zizania Christus appellat mundum. Sic ad Romanos quinto, *peccatum in hoc mundum intrauit.* Matthæi vigesimo sexto, *Prædicabitur Evangelium in toto mundo.* Marci decimo sexto, *Et ites in mundum vniuersum prædicate,* Ioannis decimo tertio, *Ego sum lux mundi.*

III. Respondeo, negari consequentiam: Primo, quia est à puris particularibus. Non enim hæc vnica est mundi significatio: sed, fatente Sophista, vna inter alias. Debit igitur probare nullam aliam his locis conuenire.

IV. Secundo, quum Mundus sumatur pro vniuerso genere humano, dicimus hoc ipsum fieri dupliciter: vel vniuersaliter, vel indefinite. Vniuersaliter, scilicet, cum nulla admittitur exceptio: ut cum & peccatum, & mors dicuntur in mundum venisse. Indefinite vero, quum vniuersali nomine non omnes ad vnam partes includuntur, sic tamen ut nulla etiam nominatim excludatur: actum ad veritatem dicti sufficit pars indeterminata. Exempla Matthæi decimo septimo, *Dixit Iesus, Futurum est ut Filius hominis tradatur in manus hominum.* Singulorum ne? Falsum, sed aliquorum. Decimo nono, *Relinquet homo patrem & Matrem, & agglutinabitur uxori suæ, Nullo-ne excepto?* Non admittant Monachi. Duodecimo, *Dauid ingressus domum Dei panes propositionis edit: nimirum eos duntaxat, quos tum reperit. Qui vsus & in mundo.* Ioannis septimo, *Patet factio re ipsam mundo, id est, Iudæis, qui erant pars mundi.* Duodecimo, *Mundus post eum abiit, id est, Iudæorum multi.*

V. Nihil est iam difficile: nam istis omnibus locis dico mundum, non vniuersaliter intelligendum, sed indefinite. Hoc sensu, Christus est Seruator mundi, quomodo Marci primo, *Simon & Andreas piscatores hominum.* Paulus prioris ad Timotheum secundo, *Doctores Gentium:* etiam si neque illi pificati sint omnes homines, neque iste docuerit omnes gentes. Eodem sensu, & tollit peccatum mundi. Et dat carnem suam pro mundi vita: & reconciliat sibi mundum, & reliqua omnia.

VI. Probatur hic sensus, Primo ex Ioannis 3. Cum enim dixit Christus, *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum dederit:* tum statim addidit, *ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Nam hic aperte describitur & fructus proveniens ex morte Christi: & simul ii, ad quos is fructus provenit. Nam si mundus esset vniuersaliter nominatus, & non indefinite: oportuerat dici, ut omnes habeant vitam æternam. At hoc minime: sed *ut omnis qui credit in eum:* coercens vniuersaliter. Et consonat Angelus, Matthæi primo, *Et vocabis nomen eius Iesum: ipse enim seruiabit populum suum ex peccatis ipsis, id est, inquit Carthusianus, omnes electos peccato obnoxios, id est, in se credentes, inquit Thomas.*

VII. Eadem ratione, Ioannis sexto, cum se dixisset Christus esse panem vitæ, subdidit: *qui venit ad me, nequaquam esuriat, & qui credit in me, non sitiet vnquam.* Et rursus, *Ego sum panis viuificus, qui de celo descendi: si quis ediderit ex hoc pane, viuet in æternam.* Et duodecimo, *Non veni, ut condemnem mundum, sed ut seruem mundum: Qui recitit me, nec recipit verba mea, habet qui condemnet ipsum.* Nam hæc tam omnia, tum singula, aperte clamant generale illud mundi, non esse nominatum *ex parvis, sed à cæcis.*

VIII. Conueniunt & interpretes. In primam Ioannis, Franciscus Lucas. *Quamquam vero multi in mundo & sint & fuerint, quorum peccata non auferat: tamen ut multorum peccata auferat, ita valet auferre omnium.* Iansenius Concordiæ capite decimo sexto. *Verum quomodo peccata, vel peccatum mundi tollit, cum in multis hominum millibus peccatum adhuc dominetur? Ex prædictis sane quæstio ista dissoluitur. Non enim tollere dicitur peccata, vel peccatum totius mundi ab actis: sed quomodo herba aliqua dicitur mederi huic vel illi morbo: videlicet quia per ea qua nostri causa pertulit, obediens patri vsque ad mortem, solus idoneus est, vniuersa nostra peccata abolere.* Maldonatus, Bene autem à quibusdam ex Chrysostomo notatum est: *Euangelistam non dixisse, qui tollit, sed, qui tollit peccata mundi, præsentis vsus tempore, ut non actum, sed vim naturalem significaret.* Nam hi distinguentes actum à sufficientia siue potentia, satis ostendunt, non esse mundum ita intelligendum, ut pars nulla excipiatur. Simul etiam Windekii temeritatem comprimunt afferentis agi his locis, de Consilio, Actu, Decreto Dei Patris.

IX. Non deserit se tamen Windekiius: & habet argumenta quibus se, fulciat. Primo, in Scriptura tres reperiri præcipuas Mundi significationes. Primo, ut designet opificium, seu machinam cæli & terræ. Secundo, promiscuam, & vniuersam humani generis multitudinem. Tertio, impiorum turbam, qui repudiata salute, & suorum peccatorum remedio, obstinate in peccatis moriuntur. At quartam acceptionem, pro saluandorum & electorum numero, nullam ostendi posse.

X. Respondeo, Primo, posse concedi quicquid hic asseritur. Neque enim

nam bene esse est quartam acceptionem quærere, cum sufficiat secunda: quã-
tio quidem certum sit vniuersa humani generis multitudinis partem esse im-
piorum turbam Itaq; restare alteram, piorum, & electorum. Sicut ergo illa,
sic etiam ista, potest mundi nomine significari: & eo quidem magis, quod
ei conuenit, etiam qua corruptionem naturæ significat, quæ piis & electis
communis est cum impiis & reprobis.

XI. Secundo, dico etiam quartam illam significationem occurrere; pro
parte illa mundi, quæ non repudiat salutem, neque in peccatis obstinate
moritur. Ad Roman. 4. *Non enim per legem promissio cessit Abrahæ, aut semi-
ni eius, ut hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei.* Ioann. 17. *ut credat mun-
dus, me à te missum esse.* Ad Romanos 11. *Iudaorum ruina est opulencia
mundi.* His enim tribus locis, manifestum est, mundum non significare eos,
qui salutem respiciunt, & moriuntur in peccatis; nam hi neque pertinent ad
hereditatem Abrahæ, Patris omnium credentium; neque vero credunt
Christum missum esse: neque ex Iudaorum ruina, quicquam ad eos rediit e-
molumentum.

XII. Nec mouent me ad hos locos Windekij instantiæ. Ad primum: per
mundum intelligi omnes gentes: iuxta illud Genes. 12. *In te benedicentur
omnes gentes.* Itaque neminem ex omnibus gentibus Deum ab hac benedi-
ctione excludere. Ad secundum: mundum sumi quidem pro credentibus, &
reprobis: at non pro solis prædestinatis. Multos autem fideles non esse in e-
lectorum albo. Probat: quia Ioann. 16. discipuli agnoscunt se credere in
Christum. Et tamen decimo quinto, eosdem Christus se proiecturum mi-
natur, si defecerint. Ad tertium: Diuitias mundi, ut in primo, esse diuitias om-
nium gentium & populorum terræ, quia ab iis d. gressi Apostoli, iussi sunt
vniuersæ creaturæ prædicare.

XIII. Enimvero concedo in primo & tertio loco, mundum intelligi
gentes & populos vniuersaliter. Sed consequentiam dico esse absurdam,
quæ inferat: Ergo neminem excludi. Quia nemo, non ad gentes refertur,
sed ad Gentium individua capita, de quibus etiam nostra instituta est dispu-
tatio. Atqui eo ipso, quod Paulus dixit, Abrahamum patrem credentium,
quomodo etiam non separat eos, qui secundum carnem, ab iis qui secun-
dum fidem, ostendit non esse patrem omnium: sed aliquos inde excludi.
Quod ipsum clarius est in postremo loco. Quia Iudaorum ruina, oppo-
nitur mundi opulentiæ. At non potest vlla ratione, mundum intelligi
ex parte, & absque exceptione, supposita Iudaorum ruina, qui ipsi
sunt ex mundo, quatenus mundus complectitur & fideles, & repro-
bos.

XIV. Iam secunda etiam instantia est inepta. Mundus, inquit, pro creden-
tibus & reprobis. At non omnes fideles in electorum albo. Quid hoc est, in quã,
monstris? Si non in Electis: ergo in reprobis: & quomodo igitur mundus pro
credentibus & reprobis: aut quæ huius distinctionis ratio? Deinde, quid tum,
concedamus aliquos fideles in reprobis, hoc n. puro velle, eum qui dixit, *muli
fideles non sunt in electorum albo.* Sed an contra itidem omnes reprobi sunt fi-
deles, sunt credentes? At si hoc non sit verum, nihil promouet Windekij.
Ratio, quia non nominauit Christus non electos, siue reprobos, in quibus ille
contendit esse credentes: sed mundum. Ut mundus, inquit, credat si igitur
non omnes reprobi credant, non est nominatus hic mundus pro credentibus, &
reprobis: ac proinde nec pro toto mundo: sed duntaxat pro ea mundi parte,
quæ credentes complectitur.

XV. Id tamen concedendum non est, multos fideles non esse in albo præ-
destinatorum. Nisi forte credendi vocabulo, & fidelium, intelligatur duntaxat
externa professio. Nam alias, pro rei veritate si sumas, id est, pro iis qui vere cre-
dunt, & vere fideles sunt, tunc nullus eorum non est in electorum albo. Quia dona
Dei sunt *in rebus reprobis*, II ad Rom. At discipulis Christus minatur abiectio-
nem: fateor. Sed nego consequentiam: eos igitur non fuisse electos, nam et ele-
ctis proponuntur, & profunt minæ huiusmodi, ut alias diximus, eum de præ-
destinatione ageremus.

XVI. Alterum argumentum Windekij. Si 2. ad Corinth. 5. Paulus, voce
mundi, solos prædestinatos designaret: ergo paulo post non hortaretur Co-
rinthios, ut Deo reconciliarentur. Ratio consequentiæ. Quia frustra horta-
retur: quia prædestinati possunt excidere.

XVII. Respondeo: negatur consequentia: Negatur etiam frustra esse hor-
tationes apud eos qui sunt prædestinati: quantumuis certum, excidere non
posse. Quomodo etsi numerati sunt capilli nostri, & certum nos & tum mori-
turos, cum Deus volet nec ante: tamen & vitur, & necessario vitur ci-
bo potuque. Sic Israelitæ, ut occuparent terram Chanaan sibi destinatam, vi-
si sunt armis. Sic in vniuersum Prædestinationis decreta implentur etiam
per media ordinaria.

XVIII. Tertium argumentum. Paulus duplicem reconciliationem in-
nuuit. Vnam generalem, qua Deus per Christi mortem meritorie, & impetra-
torie, vniuersum genus humanum sibi conciliauit, non imputando eis pec-
cata sua. Alteram specialem, & actuaalem, eorum propriam, qui prioris me-
ritum sibi per fidem, & viuam charitatem applicauerunt. Probat distinctio-
nem. Quia si actualiter omnes, pro quibus Christus victimam se immolauit,
participant de iustitia Christi, & eam non possunt amplius amittere, cur
paulo ante iussit eos Deo conciliari? Aut faciant Apostolum secum pugna-
re aduersarij: aut nobis distinctionem, quam eruiamus, concedant neces-
se est.

XIX. Respondeo, negari reconciliationis distinctionem. Re vera e-
nim vnica est conciliatio, ad Hebr. 10. *Vna oblatione, consecrauit in perpetuum
eos qui sanctificantur.* Et re vera vnica agnoscit Paulus, illam ipsam
quæ sufficienter est vniuersalis, sed efficienter, & applicatiue, ut ita loquar,
sit particularis. Imo vero magis vere: vnica reconciliatio particularis, non
potest enim nisi improprie vlla esse vniuersalis, sed vniuersaliter tamen o-
mnibus proposita. Ista ergo specialis, & actualis, non alia est, quam illa ipsa,
quam Deus per Christi mortem meritorie, & impetratorie proposuit. Id
ipsum orationis Paulinæ filum indicat. Thomas certe distinguit in hunc
modum, vti paulo significetur Dei beneficium, tum beneficij vsus. Benefi-
cium, alterum commune, reconciliationis ad Deum, alterum speciale, Apo-
stolis collatum, ut essent ministri huius reconciliationis. Porro beneficij vsus
ab iis verbis, *Pro Christo legatione fungimur*: Et quid primo eius quod
ad Apostolos specialiter pertinebat: deinde alterius, quod est commune, in
his verbis, *Obsecramus pro Christo*. Et hic primo inducere ad vsus: secundo

ostendere, vnde ad sit nobis facilitas ad eum vsus: sibi, *Eum, qui non notat
erat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso*. Et
tibi Angelicum doctorem, quantumuis rimantem omnia & singula, vnicam
tamen reconciliationem obseruantem, non duas. De adhortatione ad reconcili-
ationem, diximus satis.

XX. Quartum argumentum: Per peccatum mundi, Ioann. Augustinus,
Beda, Glossa ordinaria, & alij Orthodoxi Patres, intelligunt originalem
culpam. Hæc vero omnes homines infecit. Ergo nomine mundi, recte acci-
pi potest, ac debet, omne genus tam reproborum, quam prædestinatorum
hominum.

XXI. Respondeo, negati consequentiam. Nam, ut de cæteris nihil di-
cam: certe ab infantibus morientibus, omnibus peccatum non tollitur ori-
ginale. Alioquin infantium nullus damaretur, nullum habentium pecca-
tum, præter originale. At hoc falsum est. Etsi ergo verum, peccatum il-
lud mundi quod Christus tollit, omnes homines infecisse, imò etsi verum,
ideo dici mundi, quia omnes homines infecerit, tamen non est verum, tolli
à singulis hominibus, id est, à mundo absque exceptione.

XXII. Quintum argumentum. Interpretes, Chrysostomus, Euthymius,
Augustinus, Cyrillus, Glossa ordinaria, per mundum, Ioann. 3. *natura vni-
uersam speciem accipiunt.*

XXIII. Magnum vero aliquid præstas scilicet Windekij, si probes mun-
dum hic intelligi homines. Enimvero periculum fuit, ne ab te esset monito-
re, stipites includeremus, & flumina, & montes: pro quibus omnibus Christum
traditum assereremus. O aphanias! Atqui nos non tam tuis interpretibus de-
ferimus, quam ipsi rei veritati. Quid tum, vero? Nam naturæ vniuersa spe-
cies, quoties nominatur, non intelligitur tamen absque vlla indiuiduorum ex-
ceptione, ut sæpius dictum.

XXIV. His locis similes isti sunt, Genes. 12. *In te benedicentur omnes gen-
tes terræ.* Esaiæ 49. *Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extre-
mum terræ.* Omnes enim gentes, non alio sensu dicuntur, quam paulo
ante mundus, indefinite: pro quouis hominum genere itaque Glossa in-
terlinearis in 22. Genes. omnes gentes terræ, interpretatur prædestinatos
de omnibus gentibus. Lyranus autem, Catholici, inquit, exponunt de Chris-
to, qui de semine Abrahæ descendit secundum carnem: *Et in ipso benedicentur
omnes gentes, id est, aliqui de omnibus gentibus: quia nullus consequitur salutem,
nisi per Christi benedictionem.* Quæquam quid aliis opus est, cum habeamus
Paulum 3. ad Galatas, *Providens Scriptura, Deum, ex fide iustificaturæ gentes,
ante euangelizauit Abrahæ, Benedicetur, inquit, in te omnes gentes.* Itaq; quæ
ex fide sunt, benedicuntur cum fidei illo Abraham. En tibi gentes, non om-
nes omnino homines, sed eos qui ex fide.

XXV. Nec longe ab his locis abeunt isti, etsi alio sensu. Lucæ 2. *Videbunt
oculi mei salutare tuum quod parasti ante faciem omnium populorum.* Esaiæ 52.
*Parauit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, & vi-
debunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* Et 62. *Dominus auditum fecit in
extremis terræ, dicite filia Sion, ecce Saluator tuus venit.*

XXVI. Hi vero loci nec de efficacia mortis Christi, nec de sufficientia ei-
us loquuntur, sed de prædicatione, per quam fiet etiam gentibus, non inaudi-
ta salus Ecclesiæ. Sic Deuter. 4. *Legem quam ego proponam hodie ante oculos ve-
stros, hoc est, ita ut videatis, sciatis, cognoscatis eam.* Non autem continuo,
quod sit in oculis omnium, sicut quod prædicatur omnibus, cognosciturque
ab omnibus cedit omnibus in vilitatem singulorum propriam. Contra ve-
ro ad Roman. 10. *Sed non omnes auscultauerunt Euangelio.* Esaias enim dicit,
Dominus, quis credidit auditui nostro?

XXVII. Quod si quis tamen malit non ad solam prædicationem referre:
& ulterius quid indicari, non repugnarim equidem, dum sit hic sensus, pro-
positum esse omnibus Christum, ut per eum possint saluari. Quis enim ne-
gat? Stella in Lucam, *Ante incarnationem solum hoc salutare erat ante faci-
em Israel: quia notus in Iudæa Deus, & in Israel nomen magnum eius: sed incar-
natus est, ut redimeret omnes, & omnibus notitiam sui praberet: & sic omnes ad
se traheret, tam Iudæos, quam Gentiles, ita ut sit distributio accommodata
pro generibus singulorum, & non pro singulis generum, sicut in Daniele legim
omnes populi terræ, lingua, seruient ei.*

CAP. VIII.

De Christi victoria.

I. Tertiam classum confero locos, de victoria Christi. Osee, 13. *De
Imanu mortu liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua, o mors.* Ad
Hebr. 2. *Ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium.* Prioris
ad Corinth. 15. *Cum mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo
qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria.* Deo gratias, qui dedit nobis victo-
riam per Christum Esaiæ 25. *Præcipit abit in monte isto facie vinculi colligati
super omnes populos, & ielam, quam orditus est super omnes nationes. Præcipi-
tabit mortem in sempiternum.* Hos locos, de solis prædestinatis exponere ab-
surdissimum est, inquit Windekij.

II. Hoc idem Christus iucunda docuit parabola, Lucæ 11. de forti arma-
to custodiende atrium suum; qui cū in armis est, in pace sunt ea, quæ pos-
sident. Sin autem fortior eo superueniens, vicerit eum, vniuersa arma eius au-
fert, in quibus confidebat, & spolia eius distribuit. Christus fortem atrij hu-
ius custodem, alias mundi principem cognominatum, occupato regno inde
eiecit, & genus humanum eripuit de potestate tenebrarum, ac transtulit
in regnum suum. Esaiæ 9. *Iugum oneris eius, & virgam humeri eius, & sce-
ptrum exactoris eius superasti: videlicet, principem aeris huius, & rectores
mundi tenebrarum.*

III. Vis argumenti isthæc. Christus morte sua vicit Diabolum, peccatum,
mortem; ergo omnes redemit. Nego consequentiam. Nam etsi vicerit: non
omnibus tamen vicit: hoc est, ita ut omnes erueret à potestate mortis. Alio-
quin nemo maneret in morte: quod est absurdissimum dictum. Ideoque non
est apud Oseam, *redimam omnes: sed redimam eos*: quæ phrasim non signifi-
cat omnes omnino homines: sed Ephraim, cui tandem pollicetur remissio-
nem peccatorum. Quid? quod hanc victoriam Paulus non præse-
-

tem, sed futuram describit post resurrectionem: cum mortale hoc induerit immortalitatem? At tum, quis nescit non omnes redemptione fruturos, sed multos mansuros in morte? Matth. 25. Tunc dicit iis qui ad sinistram: Maledicti estis, abite a me in ignem aeternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius. Itaque absurdissimum est huiusmodi locos non de solis predestinatis interpretari, contra quam censuit Sophista.

IV. De Parabola apud Lucam eadem ratio est. Sed diferte Tolertus. Atrium suum in pace possidebat: quia homines peccato subiugatos habebat, nemine eorum valente ab eius tyrannide se liberare, fortior, hoc est Christus, qui inuadens eum, & vincens, a se tulit arma: agnus enim est, qui abstulit peccata mundi, in quibus demon consistebat se victoriam conequi contra hominem, spolia eius distribuit: magnam enim hominum partem, quae illius imperio vincere nebat, liberavit: eos, qui in limbo detinebantur, educendo, & plurimos qui in terra illius partem sequebantur, ad se conuertendo, & variis gratiis, ac Spiritus Sancti donis, muneribusque implendo. Audi à Iesuita, & magno quidem Iesuita, non omnes, sed plurimos, sed magnam partem: ergo, inquam, non propterea non vicit, quia non omnes liberavit: sed quia quos vult liberat, ideo potentissime vicit.

V. His locis & isti vicini, Esaias 53. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostrae super eum, & in hunc modum sanatus sumus. Ad Col. 2. Vos, cum mortui essetis in delictis, & praputio carnis vestrae, conuiscificauit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat Chirographum decreti, quod erat contrarium vobis, & ipsum tulit de medio affigens illud cruci, & expoliatis principibus, & potestates, traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso.

VI. Respondeo, hos locos & seiplos explicare, & superiores illustrare. Nam haec voculae, nos, vos, non significant omnes homines, sed ex omnibus hominibus quosdam: nimirum, primo & per se eos qui loquuntur, vel ad quos fit sermo, & secundo omnes eiusdem conditionis. Ita enim solet. Ad Eph. 1. Qui benedixit nobis omni benedictione spirituali, in caelis in Christo. Sicut elegit nos in ipso antequam iaceremus in fundamentis. Qui praedestinavit nos, quos adoptaret in filios. En tibi nos, Quos? Omnes-ne homines? Minime, nam neque omnibus communis omnis benedictio. Et quomodo elegit, si omnes admisit, nullo excepto? Nos ergo, id est, me, & similes mei, id est, fideles.

VII. Sed instat Windekus: Si quis dubitat, an de omnibus & singulis hominibus Propheta sermonem instituerit, subiungit mox declarationem, Omnes nos quasi oues errauimus, unusquisque in viam suam declinavit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Itaque, qui negat pro singulorum hominum peccatis Christum poenam sustinuisse, negabit etiam quosdam homines in numero omnium errantium comprehendere. At hoc falsum est: ergo & illud.

VIII. Respondeo, eadem ratione dici hic omnes nos, vt ante nos. Nil enim necesse est vnum latius altero patere. Imo, vniuersalis nota, omnes, coarctari solet & restringi per particularem: Deuteronomij 4. Viri omnes vos hodie Dominus Deus 42. Omnes nos Dominus filij vnus viri sumus. Malach. 2. Nonne pater vnus est omnibus vobis. Graece paulo aliter traditur. Quibus ex locis (nam plures cur colligam?) apparet longe alio sensu dici, omnes, & nos omnes, siue vos omnes. Negatur ergo, de omnibus & singulis Prophetam sermonem instituisse. Nam quod addit, qui negat pro singulorum hominum peccatis Christum poenam sustinuisse: eundem ergo negare quosdam homines in numero errantium contineri: hoc vero absurdissime concluditur. Longe enim aliud est in numero errantium contineri, aliud errantium poenas solutas in Christo fuisse. Quomodo aliud est in aegrotis esse, aliud ab Aesculapio sanari, aliud inter leprosos numerari, aliud ab Elisaeo laudari.

CAP. IX.

An Scriptura doceat mortuum esse Christum pro reprobis.

I. Quarta locorum classis, eorum est, quibus doceri putat Windekus pro Reprobis, seu damnandis, Christum mortem oppetisse. Hoc ipsum probat sex argumentorum & Scripturarum generibus.

II. Primum genus locorum in eam rem difertorum. Ad Roman. 5. Christus pro impiis mortuus est. Omnes autem reprobi impii.

III. Postea Petri 2. Fuerunt Pseudoprophetae in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sceleris perditionem, & eum qui emisit eos aegregio, Dominum negant, superinducentes sibi celerem perditionem, & a dei. Loquitur de reprobis: & tamen emptos pronunciat. Quod intelligendum vel de predestinatione, i. vltimo effectuali redemptionis termino: vel de praesenti iustitia reprobiorum, qui cum ad tempus redemptionis fructum participant, redempti dicuntur, vel de actu Christi, quo pretium pro iis exposuit, et si iis applicetur, vel non. At non de primo, secundo ve, ergo de tertio, quod erat in controuersia.

IV. Ad Roman. 14. Noli cibo tuo in perire, nisi dominus, pro quo Christus mortuus est. Agi autem de aeterna damnatione, patet statim. Qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est, & exire, quia non ex fide. Similis locus 1. Corinth. 8. Peribit, dominus, infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est.

V. Ad Hebr. 6. Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum caeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihil minus bonum Dei verbum virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi met-ipsis Filium Dei, & ostentui habentes. En tibi rursus sibi crucifigentes. Non potest autem iterum fieri, quod semel non est factum. Quare eis crucifixus iam erat Christus.

VI. Ad Hebr. 10. Voluntarie peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quadam expectatio

iudicij, & ignis amulatio, qua consumptura est aduersarios. Irritam quis facit legem Moysi, sine vlla mitigatione, duobus vel trib. testib. moritur. Quanto magis putatus deterritor a mereri supplicia, qui Filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est. Et Spiritus gratia contumeliam fecerit: Cum nullam aliam expectare possit hostiam, ergo priorem susceperunt. Idem se & reprobos, & sanguinis Christi fructum sensisse demonstrat, dum, spreto eius beneficio, Filium Dei conculant: dum eiusdem sanguine sanctificati, & à peccatis emundati, ceteri Sanctorum, ac ceteri adoptioni accensebantur: dum contumelia afficiunt Spiritum gratiae, qui illos illuminauit.

VII. Secundum genus locorum, eorum qui nonnullos per Christum libro vitae consignatos, ex eo deleri, & damnari posse docent. Ad Hebr. 12. Accessisti ad Sion montem, & ciuitatem Dei videntis, Ierusalem caelestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecce estiam primitiuorum, qui conscripti sunt in caelis, & iudicem omnium Deum. Vide, ne recules loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur: multo magis nos, qui de caelis loquentem nobis auertimus. Ergo Paulus sentit municipes in caelo adscriptos, iterum excidere posse. Item, hominum vitio fieri, vt non scribantur, aut deleantur de libro vitae. Testantur Exodi 32. Apocalypsis 7. Psalm. 68.

VIII. Tertium genus locorum: docentium Reprobos nonnullos participes esse gratiae & pretij Christi, 1. ad Corinth. 3. Nescitis quia Dei templum estis; & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem Dei templum violauerit, disperdet illum Deus. Templum Dei, & habitacula Spiritus, fideles esse non possunt, nisi per iustificationis sanctificationem, quam Christus profusi sui sanguinis merito promeritus est. Rursus, prioris ad Corinthios 6. & 7. Pretio empti estis magno, nimirum sanguine Christi. Rursus tota illa Epistola, fideles indiscriminatim sanctificatos, ablutos, & iustificatos compellat, in quorum tamen Ecclesia multos fuisse reprobos, indicat Paulus. Si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis seruientis, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi nec cibum sumere.

IX. Quartum genus. Reprobos nonnullos frui Eucharistia, & per consequens merito Christi. Christus dicit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Nunc vero etiam reprobi sumunt corpus Domini. Prioris ad Corinth. 11. Qui bibit & manducat indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini. Tum autem, inquit Augustinus Epist. 162. tolerat ipse Dominus Iudam Diabolum, sicut accipere inter innocentes discipulos, quod fideles nonauerunt esse pretium nostrum.

X. Quintum genus. Reprobos nonnullos per baptismi gratiam participare de merito Christi. Ad Romanos 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. At inter baptizatos multos reprobi. Similis locus 1. Petri 3. Vos nunc similis formae saluus facit baptismus.

XI. Sextum genus. Multis reprobis dimitti peccata testantur exempla Scripturae, & humanae vitae innumera. Quod si iis non vere, sed fictitiè remittuntur, ministerium hoc à Deo Ecclesiae concessum, in hypocrisis & ludibrium recideret: Mendacem faceret Deum, & sacrilegium ministrum, qui saepe iis ob Christi meritum annunciant remissa peccata, erga quos tamen id nunquam verum fuit.

XII. Respondeo haec esse verbosiora, quam neruosiiora. Primo enim non probare vt ex videretur Theophrastus fuit, Vtrum omnes homines à Christo sint redempti. Et affirmabat Windekus. At horum locorum nullus est, qui loquatur de omnibus hominibus. Nam cum distinguitur homines, in electos, & reprobos, tum non possunt per omnes homines, intelligi tantum electos, sed etiam omnes reprobi. Atqui hi loci non continent omnes reprobos. Manifestum de secundo genere, & sequentibus, ipso Windekio proficente. Reprobos non omnes, sed nonnullos libro vitae consignatos, esse participes gratiae, frui Eucharistia, per baptismum participare merito Christi. In primo vero genere, loci ipsi singuli per se loquuntur. Nam & 14. ad Roman. sermo est de infirmis in fide, qui longe alij sunt ab infidelibus, & ad Hebr. 2. de iis, qui semel sunt illuminati, & peccantibus post acceptam notitiam veritatis. Quare hoc tantum euinceret Windekus, pro omnibus electis & nonnullis reprobis, Christum esse mortuum. At inde nulla ratio conficit, redemptos fuisse omnes homines.

XIII. Secundo, nego confici hoc ipsum, nonnullos reprobos fuisse redemptos. Nam quia positum est loqui Scripturas de reprobis illis, qui admixti sunt electis in externa fidei professione; obseruare debentur illos à reprobis dici Christianos, nimirum quia externa aut omnia, aut ferme omnia eadem habent cum electis: nec nos postumus iudicare nisi ex iis quae apparent. Quare & 1. ad Corinth. 11. & 12. sic solent appellari. Vnde Ioann. 2. 1. E nobis egressi sunt: sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Sed vt pateret non omnes esse ex nobis.

XIV. Quomodo igitur hi sunt reprobos Christiani: sic de iis electos omnia f. me diai solent, quae de vere Christi anis. Quo iure Paulus 9. ad Roman. Quorum est adoptio, & gloria, & foedera, & legis constitutio, & cultus & promissiones. Vadeo, Si primitia sancta, etiam massa: si radix sancta, etiam rami. Cum de Iudaeis tamen loqueretur etiam Christum persecutentis, & à gratia reiectis. Quid ergo in unum, si de iis reprobis, qui aperta professione erant inter Christianos, Scriptura sic loquatur, vt eis etiam tribuat, quae pertinent ad fideles?

XV. In hanc epouolam Windekus exandescit, & argumentatur. Si æquiuoce & improprie delentur de libro vitae, ergo æquiuoce peccarunt. Rursus, Moses cum orauit, vt de numero electorum expungeretur; vel certum habuit fide in nunquam eradi posse: vel incertum. Si illud, ergo stulta est & frustanea petitio. Si hoc, cur certo petit eius iacturam & p. uationem, quod certus non erat se habuisse cur tantum malum sibi & populo impetraret? An non hoc erat Deum, & homines, & seipsum ludere? Tertio, cum dicit Paulus eos gehenne ignis supplicio afficiendos, qui ex quo conscripti sunt inter primogenitos in caelis; postea agnitae veritati ac gratiae contumaciter oblectetur, si conscriptio in caelis hic est æquiuoca: ergo idem fictum commentum trahi poterit ad vitam aeternam æquiuocam, ad caelum æquiuocam, ad statum praesentis gratiae æquiuocam, ad damnationem æquiuocam.

XVI. Vere

XVI. Vere dictum, *Tras furor brevis est*, vel ex isto probetur, cui repentina excaecata mentem pervertit, vt non tantum a *σωδοξία* ferruminaret, sed etiam daret sine mente sonum. Nam quis mihi secundum argumentum commode disponat? Aut quis est istis legitimus sensus, si habuit Moses incertum se eradi posse, cur certo petiit eius iacturam & priuationem, quod certus non erat se habuisse? cur tantum malum sibi & populo imprecatur? Nam ego quidem nihil sani video.

XVII. Sed respondeo in primo & tertio argumento, ridiculam esse consequentiam. Vere enim illi peccarunt, qui *ὁ μωυσεως* eraduntur e libro vitæ. Nec *ὁ μωυσεως* dicerentur eradi, nisi vere peccassent. Item si conscriptio in cælis est *ὁ μωυσεως*, nõ propterea *ὁ μωυσεως* tamẽ vita æterna, aut damnatio, aut cælum. Istorum inconsequentiam videt, & facile videt, quemcumq; ira non fecit furiosum. Quid enim obstat, quominus de rebus veris, loqui possimus *ὁ μωυσεως*, id est, mutatis vocabulis & tropicis? An quia status beatorum dicitur Eden, paradysus, metaphoricè, ipse ille status non est nisi metaphoricus, & nihil nisi metaphoricus Christus, quia metaphoricè Leo Iudæ. Apage nugas.

XVIII. In secundo argumento, dico Mosen certum fuisse, se nunquam eradendum de libro vitæ. Ergo, inquit, stulta & frustranea petitio. Frustraneam si dicis, quæ exitu caruit, concesserim, neque enim propterea Deus Mosen erasit e libro vitæ: sed stultam fuisse, quæ necessitas euincit? Nã ego quidem agnosco ardentissimam charitatis plenam, ideoque non frustra imitaram à Paulo. Quid enim? Non erat illud multi faciendum in Mose, quod suum animum tam libere, tam sincere testaretur? Nam hunc finem petitio habebat, non vt significaret, quid Deus facturus esset nec-ne. Quamquam quorundam Mosis exemplum, quum sermo sit de reprobis. Nam si erasus fuisset Mosen, vere fuisset erasus, & non *ὁ μωυσεως*, quia erat non *ὁ μωυσεως* scriptus. At reprobi, quia non nisi *ὁ μωυσεως* scripti, non possunt nisi *ὁ μωυσεως* eradi.

XIX. Hæc igitur solutio vera est; Reprobos omnes ita esse inter Christianos, vt non sint tamen Christiani, quod & Augustinus sæpe docet. Sed hoc posito, nihil est difficile. Nam, quomodo videntur esse Christiani, sic videntur participes omnium beneficiorum Christianis propositorum. Sed quomodo non sunt Christiani, sic ne participes quidem beneficiorum. At nostra thesis non quaerit, vtrum videntur redempti, sed vtrum redempti sint.

XX. Persequamur tamen singulas consequentias. Christus pro impiis mortuus est. Ergo pro reprobis. Negatur. Etsi enim omnes reprobi sint impii tamen non omnes impii sunt reprobi, sed ex iis electi quidam nec pauci. Et pro impiis vere dici potest mortuus, si mortuus est vel pro paucis. Itaque argumenti figura fœde peccat.

XXI. Sed reprobi empti dicuntur, inquit, vel propter prædestinationem, vel propter præsentem iustitiam ad tempus, vel propter actum Christi, qui pro iis pretium exposuit, siue applicetur, siue minus. At non primo secundo modo, ergo tertio Respondeo, illum actum in tertio membro, obscurius dici, maxime cum iterum Apostolum dicat testari, opere & facto ipso reprobos sanguine Christi emptos esse, quod concedi non potest, nisi forte abutatur hac tam diferta phrasi, qua solemus significare, id quod tam vere, certereque gestum, vt nihil verius, nil certius, propter vilitatam distinctionem actus à potentia. Nam in hac controuersia, sufficientia est potentia quædam, at efficacia, actus eius potentia. Vnde quis non videt promptum, qui actu redempti sunt, eos etiam efficaciter esse redemptos? Ideoque non tantum sufficienter? Vt merito subeat mirari, quo sensu Windekus dixerit, intelligi reprobos actu Christi emptos, quo pretium pro iis exposuit, siue applicetur: siue non. Nam qui potest actu, si nulla sit applicatio? Nisi forte, ita, dicat, non actu redemptos reprobos, sed id egisse Christum, vnde potuissent reprobi emi. Quod etsi *ἀκρυβος* est, tamen si Sophistis placet, esto sane, non enim libet *ἀκρυβος*. Tamen verum erit, si potuerint redimi, non fuisset redemptos.

XXII. Itaque ex trimembri illa distributione, primo expulso membro, dico nihil interesse vtrum reliquorum eligas; si tamen in tertio actus Christi dicitur, vt expositum est. Nam actu redemptos, omnino reiciendum est æque cum primo. At secundum cur reicit Windekus? Nihil enim absurdi habet, dummodo *præsentem iustitiam intelligas*, externam professionem, qua fit vt videantur esse, quamquam non sint. Et certe propter hanc dicuntur redempti *ὁ μωυσεως*. Et pro iis etiam Christus pretium persoluisse. Sic tamen vt verissimum sit, quod Simoni mago dictum, Actor. 8. *Non est tibi pars neq; sortis eorum, sed dicitur tibi in hoc negotio.*

XXIII. Si iterum sibi crucifigunt Christum: ergo iis iã erat Christus crucifixus. Nego consequentiam. Non n. sensus est, Christum semel pro se crucifixum iterum pro se crucifigunt, sed Christum iam semel ab aliis crucifixum, iterum illi, quantum in se est, crucifigunt, & traducunt, id est, eque rei fiunt mortis dominicæ, ac si de nouo Christum, iam olim crucifixum à Iudæis, ipsi crucifigerent.

XXIV. Rursus, cum nullam aliam expectare possint hostiam: ergo priorem susceperunt. Falsum, inquam. Sed omnino nullam habent, neq; n. aut illam admiserunt, quæ oblata est in cruce: aut aliam vllam expectare possunt.

XXV. Tempora Dei non fieri nisi per iustificationis sanctificationem, concedo: sed ea tamen, quæ vere sunt tempora Dei; & in quibus vere inhabitat Spiritus sanctus. Sed quæ sunt tempora Dei *ὁ μωυσεως*, hæc ego dico fieri per solam externam professionem, per quam videntur esse id quod non sunt.

XXVI. Reprobos nonnullos frui Eucharistia, non concedo indistincte. Eucharistia enim dicitur aliquando de signis solis, aliquando de re significata per signa. Illo modo concedo multos reprobos fieri participes Eucharistiæ quia hæc pars est externæ professionis. At isto modo, prorsus nego: & alias disputabo, Deo dante. Eadem ratio est in Baptismo.

XXVII. Remitti peccata reprobis, nego, nec vllò testimonio Scripturæ assertum video. Communicari eis video signa remissionis interdu omnia, per externum ministerium. Sed nego cum iis signis etiam re ipsa dari remissionem. Neque vero propterea iudicium fit, aut hypocritis, sed Dei immensa sapientia, distinguentis agnos ab hædis, quod ministri non possunt.

CAP. X.

De singularibus quibusdam locis.

I. *Super sunt loci nonnulli singulares. Primus esto Matth. 20. Filius hominis non venit vt sibi ministraretur, sed vt ministraret: daretq; animam suam in redemptionis pretium pro multis.*

II. Respondeo, aliud esse multos, aliud omnes, Matth. 8. *Obrulerunt ei demones multos. Grex porcorum multorum.* Et 27. *Multa corpora sanctorum.* Quamquam in re tam perspicua pudet exempla conglobare. Sed in his ipsis verbis, illud *multis*, Glossa interlinearis exponit, *non omnibus, sed prædestinatis.* Thomas, scilicet, *qui crederunt in eum.* Hieron. *Non dixit animam suam redemptionem dare pro omnibus, sed pro multis, id est, pro his qui credere voluerunt.* Origenes *Pro multis qui crediderunt in eum.* Carthusianus, *Sed quare non ait, dare animam suam redemptionem pro omnibus? Respondendum, quod Christus dedit animam suam redemptionem pro omnibus sufficienter, pro solis autem electis efficienter, seu efficaciter, quoniam non omnes, sed multi fructum Dominica passionis consequuntur.*

III. Sed instat Windekus; duo promittens, & vocem *multis*, ex sua significatione, vsque Scripturæ, pro omnibus; hic accipiendam: & necessario ita intelligendam. Primum argumentum. Matthæus scripsit *ὡπ πολλῶν*: quod Græcis aliud sonat, quam Latinis, *pro multis*. Nam apud Latinos, eam vocem opponi tantum paucis, at Græce populi multitudinem significare, quam Vulgus vocat. Hinc igitur non concludi, Christum dedisse pretium redemptionis, pro multis, respectu aliorum, pro quibus non dederit, sed pro numerosa, seu magna multitudine, qualis est vniuersum genus humanum.

IV. Secundum argumentum. Matthæus multis Hebraïsinis abundat. At Hebraïce *רבים* frequenter pro omnibus, vt utatur. Dan. 12. *רבים & multe dormientibus in puluere terra euigilabunt.* Esaïæ 24. *רבים & multitudine dierum visitabuntur*: sermo est de cruciatu damnandorum qui multis diebus, id est, omni tempore, sunt inferni supplicia perpeffuri.

V. Tertium, Secundum aliam formam, multum, siue multitud, sumitur pro maiori parte. 2. Chron. 30. *רבים* multitudo populi, id est, pars maior, cui similis locus 1. Chron. 12. Tum autem alibi hæc vox significat copiam, abundantiam. Deuter. 33. Leuitici 16. Iudicium 6. Esaïæ 8. Psalm. 96. & 124.

VI. Respondeo. Primo scire me hoc loco Matthæi, nonnullos intelligere multos, pro omnibus, Theophylactum, Euthymium, nec non alios. Sed alios tamen Interpretes aliter, vt iam obseruatum. Plerosque etiam & hanc & illam interpretationem coniungere, vel certe alternare. Caietanum. *Pro multis: quantum ad sufficientiam multitudo hæc comprehendit multitudinem humani generis: quantum vero ad libertatis fructum, comprehendit multitudinem electorum.* Cui Baradius assensum præbet. Iansenius. *Pro multis hic possum est pro omnibus. Mors enim Christi pro omnibus redimendis sufficiens fuit pretium, & quantum in ipso fuit, omnes venit redempturus. Aut ideo pro multis dicitur est, quod efficacia mortis ipsius non ad omnes esset peruentura, sed tantum ad electos, qui pauci dicuntur, comparatione reproborum, multi vero, ob numeri in seipso multitudinem.* Maldonatus, *Cur Christus hoc loco, sicut & apud Marcum non dixit se venisse, vt daret animam suam in redemptionem pro omnibus, sed pro multis? Probabilis est responsio quorundam: omnes multorum nomine significatos, quia πολλοὺς multos Græci vocant, non tam nomine plurali, quam infinito: quemadmodum Latine, omnes homines multitudinem appellant. Sed magis credo, voluisse Christum, non voluntatem suam, sed mortis suæ fructum declarare. Nam si eius quidem voluntatem spectes, pro omnibus hominibus, nemine excepto, mortuus est. Si spectes fructum, non ad omnes peruenit: sed ad multos, quia non omnes percipere voluerunt.*

VII. Hæc alternatio primum à nobis est, duplici nomine. Neq; enim ex ambiguo loco certa est vlla conclusio, vna tantum posita parte. Deinde, quia veraq; pars eodem redit, nempe ad distinctionem sufficientiæ, & efficacitæ. Quæ ad nos n. si vel multos legas, vel omnes? dum ne omnes absque exceptione redimantur? Nam hæc nostra est controuersia. Præterea Maldonatus nominatim minoris facit eam interpretationem, quæ multos dicit pro omnibus, quo iudicio nostra causa sit superior.

VIII. Sed Windekus tamen non videtur potuisse nugacius disputare. Primo n. quorsum illud non concludi redemptionem multorum, respectu aliorum? Aut hoc etiam postea disertius. *Ex lingua igitur: & Scriptura modo loquendi, quid aliud obrinebunt aduersarij, quam vocem hanc, aut pro maiori parte, aut pro magna abundantia, non autem pro certo ac definito, ac ab alijs segregato numero, accipiendam esse? Hæc vobis tunc teneatis lectores? Amphora cœpit institui: tamen Vreus exit. Ipse enim Windekus locum torquebat vt argumentum pro sua sententia. Cur igitur nihil, nisi disputat concludi ex eodem contrarium.*

IX. Sed & rursus vtreus. Nam cum sit propositum probare, hoc loco vculam istam & sumi, & necessario sumi pro omnibus: tamen cõclusio neutrum infert, ed contra potius, vel pro omnibus, vel pro maiori parte, hoc est vel pro omnibus, vel pro non omnibus. Hæc, hocce est necessario pro omnibus: Vnde tam noua Dialectica? Non enim certe à genio naturæ.

X. Quid, quod Thesis non est absolute hanc vocem sumendam pro omnibus, sed cū modificatione hoc loco sumendã pro omnibus. At in probationib. omnino nihil de hoc loco: sed tantum de alijs. Nisi forte hoc voluit, ex alijs locis deduci conclusionẽ ad hunc locum. Nimirum quia ita solent Sophistæ strenue disputare ex puris particularibus. Quasi diceret, *λόγος* Ioannis primo est Essentialis, *In principio erat λόγος*, Ergo & Matth. 5. *πῶς γενεὴ λόγος πορευέας*; vel 8. *λόγος εἶπὶ λόγος*. Quasi quis, Taurus est mons in Cilicia: Ergo & in Zodiaco. Nã si huiusmodi Dialecticorum magna sit copia, magnũ quid sperandum de rebus Christianis. Eæredo futuram. Solent enim isti iridem vt fungi, vna nocte confieri: quæ huius æui mira felicitas.

XI. Veruntamen; Πολλοί, Græce sonat *vulgus*. Semper-ne, an aliquando? Nam si aliquando tantum, quis non videt a finem Dialecticam? An igitur semper? Quid est igitur causæ, quominus & Marci 20. *πολλοὶ σπυριται γενῶντι.* Et 12. *πολλοὶ πῶς εἶπὶ εὐαγγέλιον πολλα:* Et 13. *πολλὰ εἰδύσονται*

generatus Christus quam eis generatus Adam nocuerat. Et bene hac causa Christi omnibus suis prodest: quia si causa Ada omnibus suis nocuit, tunc & hac hoc potuit suis. Et post, In plures, i. in omnes filios eius: abundans autem & maior res omnibus suis magis prodest. Nimirum Paulus ipse, Multo magis, *ei dicitur ad Cor. 8. v. 9. qui redimantem illam gratiam, & donum iustitiae accipiunt, in vita regnabunt.*

XXVIII. Nec ab istis alienus Augustinus, contra Iulianum libr. 6. cap. 12. Cum dictum est, per unius iustificationem in omnes homines, ad iustificationem vite: & rursus dictum est, per unius obedientiam iusti constituentur multi, non aliquibus exceptis, sed eosdem multos, omnes oportet intelligi: non quia omnes homines iustificantur in Christo: sed quia omnes qui iustificantur, non aliter possunt iustificari quam in Christo. Sicut possumus dicere, in aliquam domum per aliquam ianuam intrare omnes: non quia omnes homines intrent in eandem domum: sed quia nemo intrat nisi per illam. Et paulo post, Non est itaq; prater unum Mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, aliud nomen sub caelo, in quo oportet saluos fieri nos. Et ideo dictum est: In Christo omnes uiuificantur: quoniam in illo Deus definiuit fidem omnibus, suscitans illum a mortuis. Adem Epist. 89. Et hic omnes dixit, & ibi: non quia omnes homines ueniunt ad gratiam iustificationis Christi, cum tam multi alienati ab illa, in aeternum moriantur, sed quia omnes qui renascuntur in iustificationem non nisi per Christum renascuntur: sicut omnes qui nascuntur in condemnationem, non nisi per Adam nascuntur. Nemo quippe est in illa generatione prater Adam, nemo in ista regeneratione prater Christum: ideo omnes, & omnes.

CAP. XI.

Rationes Windekij.

I. Post tantum Scripturarum numerum, sequuntur rationes, quibus pugnat Windekij: postea, absurda quibus nos obruit. Audiamus rationes: quanquam non omnes: quaedam enim impugnant praedestinationem ad interitum: cuius non est opus telam retexere.

II. Primario. Si Christus per mortem meruit a Deo Patre iudicium uiuorum ac mortuorum, reprobatorum & electorum: Ergo pro omnibus hominibus mortuus est. Probatur antea dicens, ad Roman. 14. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut & uiuorum ac mortuorum dominetur. Similes loci 2. ad Corinth. 5. Ioann. 5.

III. Respondeo negari consequentiam. Ratio, quia cum dicimus Christum esse mortuum pro omnibus, hoc ita intelligimus, ut non quaeunque causam cogitemus, quae ad omnes attineat, sed specialiter causam redemptionis eorum, pro quibus dicitur mortuus. Et sic ipse Windekij Classe 2. proponit, Christi mortem esse primum pro omnibus redimendis, & tertia, Christum pro singulorum hominum salute perlatum: & quarta, toti mundo reconciliationis, ac salutis gratiam obtinuisse.

IV. Ast huiusmodi Christi iudicium & dominium, non est dumtaxat ad redemptionem: sed etiam ad damnationem. Quod patet ex ipsis locis Ioann. 5. Pater dedit potestatem Filio etiam iudicium facere, quia Filius hominis est. Nolite mirari hoc: quia uenit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient uocem eius: & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem uitae, qui mala uero egerunt, in resurrectionem iudicii. 2. ad Corinth. 5. Omnes nos comparare oportet coram tribunalis Christi, ut unusquisque reportet quae in corpore fecerit, congruenter ad id quod fecerit, uel bonum uel malum. Quod cum ita sit, non uidet, non esse necesse singulos homines morte illa, qua Christus hoc dominium meruit, reconciliare Deo. Quanquam meritum esse hoc iudicium, non habemus a Scriptura.

V. Ratio secunda. Si generalis fuit morbus peccati: Ergo generalem oportuit esse gratiae medicinam. Antecedens probatur ad Roman. 5. In omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccarunt. Tertio, causati sumus iudicium & Graecos sub peccato esse. Probatur consequentia, Lucae. 19. Venit Filius hominis quare, & saluum facere quod perierat. Matthaei, 18. Non est uoluntas patris, & saluum facere quod perierat. Item a misericordia Dei. Psal. 24. Uniuersa uia Domini, misericordia & ueritas. Et 144. Misericordiae eius, super omnia opera eius.

VI. Respondeo, generalem medicinam intelligi, uel quae potest mederi, uel quae re ipsa medetur. Priori sensu conceditur uniuersum argumentum, quoniam non est contra thesim. Nam mori efficaciter pro aliquo, non significat medicinam, quae possit mederi, sed quae re ipsa remedium atulerit huic aut illi. Altero autem, negatur consequentia. Quia re ipsa non sanatur, id est, saluatur homines omnes, & uult Deus quosdam damnari, ut alias probatum. Qui autem loci dicunt, Deum uelle omnes saluari, alias explicati fuerunt, item totus ille locus a misericordia.

VII. Ratio tertia. Si Christus non omnibus meruit salutem: Ergo in Deo est acceptio personarum. At hoc falsum. Ergo & illud. Ratio consequentiae. Quia salus omnibus debetur ratione iustitiae diuinae, quae quantum in se est, nulli impossibilem facit salutem. Acceptio autem personarum fit, cum beneficium a quo iure debetur iis, qui ad suscipiendum aequae sunt dispositi: & tamen quibusdam datur, quibusdam denegatur.

VIII. Inflexi paululum argumentum, ut ne esset a quo dicitur. Quam enim salutem dixi, Windekij posuerat auxilium sufficiens ad salutem. Respondeo, negari consequentiam. Et in confirmatione, nego hoc beneficium, id est, salutem, omnibus deberi. Imo nego cuiquam deberi: sed prorsus liberaliter dari a Deo, itaque neque omnibus, neque ex meritis, sed paucis, & ex gratia.

IX. Ratio quarta. Si omnes homines nunquam auxilio Dei sufficienti destituerunt, quin se per gratiam praeuenientem & adiuuantem ad aeternae salutis actiones applicari queant, tum sequitur Christum pro omnibus, & singulis esse mortuum. At certum est, omnem hominem ratione utentem, per sufficientem Dei gratiam, se ad salutem consequendam conuertente posse. Ergo Christus pro omnibus & singulis est mortuus. Probatur consequentia. Quia gratiae consequendae media non aliunde nobis suppetunt, quam per meritum Christi.

X. Respondeo, primo syllogismum habere quatuor terminos. Nam in

propositione, sunt omnes homines, at in assumptione, non omnes homines, sed omnis homo ratione utens. Atqui non omnes homines ratione utuntur. Nam infantes uix nati, aut etiam nondum nati, ratione non utuntur. Debit ergo uel hypothesis etiam concipi specialiter de hominibus ratione utentibus, ac tum manifesto esset absurda consequentia, uel etiam assumptio repetere omnes homines simpliciter, ac tum ipsa se suo iudicio prodidisset. Quia manifestissime falsum est, infantes destitui hoc auxilio, quod Scholastici sufficiens dicunt.

XI. Secundo, etiam condonato hoc peccato, ut argumentum specialiter concipiatur de hominibus ratione utentibus, tamen negatur consequentia. Ratio, quia non simpliciter quaeritur, utrum pro hominibus, id est, hominum causa mortuus sit Christus, sed utrum moriendo omnes redemerit. Atqui certum est, non omnes redemisse, quibus offertur auxilium sufficiens. Exemplo sunt, Corazin & Bethsaida, in quibus ea facta erant, quae si facta fuissent in Tyro & Sidone, itum statim fuisset ad sacrum & cinerem. Concedo gratiam nobis non suppetere nisi a meritis Christi: sed nego omnem gratiam esse redemptionem. Quia redemptio aeterna est, & multa gratiae temporales. Matth. 6. Multi dicent mihi in illo die, Domine, Domine, nonne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum: demonia eiecimus, & per nomen tuum multas uirtutes edidimus? Tunc autem profitebor eis: Nunquam noui uos: discedite a me, qui facitis iniquitatem.

XII. Ratio quinta: Si Deus omnes & singulos a mandatis aberrantes per salutarem poenitentiae remedium in gratiam tuam recipere paratus est: Ergo morte Christi omnes redempti sunt. Ac illud uerum, & Ezechielis 18. & 33. Ioel 2. Zachar. 1. & alibi.

XIII. Respondeo, negari consequentiam. Ratio manifesta: quia illud paratum esse Deum ad recipiendos in gratiam homines, non significat efficacitatem illam qua iidem homines actu recipiuntur in gratiam, teste ipsa experientia. At redemptum esse per Christi mortem, non potentiam sonat, sed efficacitatem, sive actum. Quomodo igitur non recte dicas, potuit facere, ergo fecit, sic non sequitur, Deus paratus est recipere in gratiam, ergo recepit. Eadem ratio de redemptione, quae est acceptio in gratiam.

XIV. Ratio sexta. Prouidetia diuina est actus intellectus diuini, quo Deus per certa media ordinat ac dirigit res in fines suos. At omnes homines per prouidentiam designantur in beatitudinem, tanquam in finem. Salutis uero obtinendae nullum aliud est medium, nisi meritum mortis Christi. Ergo nullus ab eius assequutione exclusus est.

XV. Ita formauit Windekij, nulla habita ratione artis. Ille uiderit. Respondeo negari omnes homines designari in beatitudinem. Nam Praedestinatio est Prouidetia, At Praedestinatio est Electio, aut Reprobatio. Et reprobatio est, qua destinantur aliqui homines ad damnationem, ut prolixè disputatum est. Ergo Prouidetia non destinat oes homines ad salutem, sed aliquos ad damnationem. Vnde manifeste sequitur contra quae Sophista uoluit, non esse pro omnibus Christum mortuum, scilicet, quo sensu mortuum disputamus.

XVI. Ratio septima. Sacrae literae omnibus credentibus destinatum esse meritum Christi confirmant. At opus fidei, cum gratia Dei praeueniente & excitante, quam Deus nemini subtrahit, in cuiusuis hominis aduerti est potestate. Ergo eatenus, quatenus credere possunt homines, omnibus & singulis praeparatum est.

XVII. Non inquit in *de uero sensu*: author uiderit, qua ratione praestare possit uitas ineprias. Concedo omnibus credentibus, addo etiam credituris, destinatum esse meritum Christi. Opus fidei esse in potestate hominis, non debet concedi absque distinctione. Vel n. significat, eius naturae esse hominè, quae habeat aptitudinem ad fidem, quam non habet lapis, non habet brutus, & hoc modo conceditur. Verum non omnes, qui ita fidem habent in potestate, aut credentes sunt, aut credituri: multo potius nunquam credituri, ut infantes, ut adulti non pauci qui moriuntur in infidelitate.

XVIII. Vel significat hominè ex solis suae naturae ita apte uiribus, pro arbitrio credere, & non credere, dummodo tantum praeueniatur & excitetur: quomodo Alphate ad mortuum ignem concipit: & hoc constantissime negatur. Contra enim certum, non esse currentis, aut uolentis, & fidem non esse omnium, & similia multa, quae Scriptura docet, & confirmant Patres aduersus Pelagianos.

XIX. Sed enim eatenus quatenus credere possunt homines, omnibus & singulis praeparatum est meritum Christi. At mihi hoc praeparatum est suspectum. Potest enim esse, quomodo cum dicitur Matth. 20. Sedere ad dexteram meam, & sinistram meam, non est meum dare: sed dabitur, quibus paratum est a Patre meo. Et uigesimo quinto, Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum praeparatum uobis a saeculis mundi fundamentis: ubi paratum est id, quod sigillatim cuique assignatum in certam possessionem. Potest etiam simpliciter propositum, ut Matt. 22. Nuptiae quidem praeparatae sunt, sed qui uocati erant, non erant digni.

XX. Quo posito, concedam eatenus praeparatum esse cuique meritum Christi, quatenus credere potest Nemeius qui tantum possunt ex naturae illa, quam dixi, aptitudine, sic praeparatum meritum Christi, quomodo praeparatae nuptiae indignis, nempe sic, ut nunquam fiant eius meriti participes actu. Ast iis, qui uel credituri sunt, uel credunt per diuinam gratiam, quae efficit in eis, ut uelint & perficiant: iis, inquam, praeparatum idem meritum quomodo benedictis Patris regnum. Hoc si Windekio sufficit, ne pergat disputando: habe, enim uictro consentientes. Sin uult etiam illis qui, prater aptitudinem naturalem, nullam habent, priori modo praeparatum meritum, tum uero sciro se frustra uacillare, nisi solidius disputet.

CAP. XII.

Absurda Windekij.

I. Transit ad absurda Windekij. Primum: Si pro solis praedestinitis mortuus est Christus, nullus hominum in mundo sciet, an pro eo mortuus sit Christus. At hoc falsum, igitur & illud. Ratio consequentiae, quia nemo scit se esse praedestinitum. Hoc probat. Primo ex Scriptura Ecclesiastis 9. Nescit homo an morte, uel odio dignus sit: sed omnia in futurum seruati sunt.

incerta. Secundo, quia incerta est perseverantia in fide & charitate, ut patet exemplis Iudæ, Saulis, Salomonis, item Prouerb. 27. *Ne gloriaris in crastinum, ignorans, quid superueniat tibi parat dies.* Ad Rom. 11. *Tu fidei sis, noli autem sapere, sed time.* Tertio, Nemo scit certitudinem fidei se quoad presentem iustitiam, in Dei gratiam receptum esse. Igitur multo minus, quicquam de sua predestinatione certus esse potest. Antecedens probatur 1. ad Corinth. 4. *Nihil mihi conscius sum: sed neque in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est.* Iob. 9. *Si iustificare me uolueris, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Eccl. 5. *De propitio peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum.* Adde, neminem certam conscientiam suam notitiam habere, num sit expertus peccati. Psalmo 18. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, Domine: & ab alienis parce seruo tuo,* Ierem. 17. *Pravum est cor hominis & inscrutabile: & quis cognoscat illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes,* Denique, qui existimabant se ob gratiam & virtutem propriam iustos esse, iudicio suo sæpe decepti sunt. Sic Luca 18. Phariseus. Sic ad Roman. 10. Iudæi. Sic ad Galat. 6. multi Christiani, qui se existimant aliquid esse, cum nihil sint.

II. Respondeo, repetita distinctione sufficientiæ, & efficientiæ, negari consequentiam in utraque partem. Nam primo, quia cum pro solis predestinationis asseritur Christus mortuus, intel igitur quidem efficaciter, nihil tamen obstat, quominus sciant multi pro se Christum esse mortuum sufficienter, quandoquidem eius rei cognitio pendet à prædicatione, quæ non est electis propria.

III. De cognitione autem efficacis, mirer qui hoc incommodo obiiciatur à Papistis, qui in vniuersum docent neminem posse esse certum de sua salute, quod contra necesse est, si ponitur quicquam posse scire pro se Christum mortuum efficaciter. Sed nihilominus nego consequentiam. Nam omnes vere fideles sciunt pro se Christum esse mortuum, eoque pretio se esse redemptos. Ad Roman. 4. *Qui excitauit Iesum, traditum propter offensas nostras, & excitatum propter iustificationem nostri.* Quinto, *Commendat suam charitatem erga nos Deus, quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.* 1. ad Corinth. 1. *Christus Iesus factus est nobis sapientia à Deo, iustitia, & sanctificatio, & redemptio.*

IV. Nego etiam neminem scire se esse predestinatum. Quicumque enim scit se salutem consequuturum, scit etiam se predestinatum, quandoquidem nemo saluatur non predestinatus. At sciunt fideles se salutem consequuturos. Ad Romanos 5. *Si mortui sumus cum Christo, credimus fore, ut etiam uiuamus cum eo.* Octauo, *Nos ipsi apud nos ipsos suspiramus adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri.* Nam spe seruati sumus. Posterioris ad Corinthios. 5. *Scimus nos, si terrestris huius domus nostra tabernaculum dissolutum fuerit, aedificium ex Deo habituros, domicilium uidelicet non manu factum, æternum in caelis.*

V. Tum autem exempla non desunt. Sciunt enim Iacob, ipsis saltem testibus Papistis, qui illud Genes. 37. *Descendam ad Filium meum Iugens in infernum,* interpretantur de limbo, in quo locum assignant non omnibus promissæ ante Christum morientibus, sed tantum saluandis. Definiente Altheistaig esse partem superiorem inferni, qua detinebantur saluandi, quousque debitum primi parentis per mortem Christi solueretur.

VI. Sed si contoueritur Iacob, at certe non potest in dubium vocari Iob, cuius capite 19 *Ego noui Redemptorem meum esse uiuentem.* Est post, *Et ex carne mea uidebo Deum: quem ego uisurus sum mihi, & oculi mei conspiciuntur sunt, & non alienus.* Ne David quidem, Psal. 21. *Bonum & misericordia persequuntur me omnibus diebus uita mea: & habitabo in domo Iehoua in longitudo dierum.* Non Paulus ad Roman. 8. *Nam mihi per suam est, neque mortem, neque uitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam creatam, posse nos separare à charitate Dei, qua est in Christo Iesu Domino nostro.* Posterioris ad 1. moth. 4. *Quod super se, reposita est mihi iustitia corona, quam reddet mihi Dominus in illo die.* Non denique Cyprianus, qui Epistola 57. *Si quis istinc nostrum prior diuina dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud Dominum nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam Patris: non cesset oratio.*

VII. Quanquam, quid eo per singulos, qui vno labore omnes possum fideles nominare? Sunt enim illi omnes certi apud seipsos de futura salute. Ad Roman. 8. *Non enim accepistis spiritum seruitutis rursum ad metum: sed accepistis spiritum adoptionis per quem clamamus Abba, id est, Pater. Qui ipse spiritus testatur una cum spiritu nostro, nos esse filios Dei. Quis si filij, etiam heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi.*

VIII. Iam quæ contra disputantur, leuicula sunt, quæ quia alias, & suo loco tractantur uerius, tunc iuuat tantum perstringere. Locus Ecclesiasticus & perperam vertitur, & detorquetur. Neque enim Salomon de dignitate quicquam habet, neque incertum dicit, utrum quis dignus sit amore, uel odio, sed utrum ametur, & odio habeatur. Neque significat simpliciter ignorati, sed *non*, nimirum si habeatur ratio eorum quæ in hac uita singulis eueniunt. Videtur enim bonis bene esse debere, malis male, quod contra est plerumque. Itaque statim, *Omnia consimiliter omnibus: euentus unus est iusto & impio: bono, & mundo & immundo: sacrificanti quoque, & ei qui non sacrificat, sicut bonus, sic qui peccat, & is qui iurat, sicut is qui iuramentum times.* At uero, si ex quotidianis euentibus scire nemo possit se à Deo amari, at potest aliud.

IX. Incertam esse perseverantiam, non est simpliciter verum. Nam contra Propheta, Psalmo vigesimo tertio, *Habitabo in domo Iehoua, in longitudo dierum.* Quomodo ergo? Nimirum incognita est ijs, qui reter externam professionem nihil habent pietatis. Et ipsis etiam fidelibus, quandoque, secundum mensuram fidei, quam eis admeritur Deus, at non in perpetuum, quia prout in eis fides augetur, etiam certitudo constantiæ. Itaque exempla non sunt ad rem, Iudas & Saul inter reprobos numerantur, nos de fidelibus loquimur. Salomon (si inter electos, ut ego quidem probabile sentio, quamuis nonnulli dissentiant) nihil probat, nisi posse cadere etiam fideles, qua in re socium habuit Petrum. Sed ita cadere, ut non resurgant, hoc non probat, quod accidit ad nostram questionem. Nam hæc certitudo perseverantiæ, non in eo est, ut qui electus est, nunquam sit alienus à fide, aut charitate actualiter, contra enim, primo sunt a-

ctualiter infideles, antequam fides ingeneretur, & post initiatam fidem, non pauca fide labuntur, ut David, Salomon, Petrus. Sed in eo, ut ne, cum ceciderit, non resurgat. Neque uero illud ex Prouerbis huc pertinet, cum manifestum sit agi de successibus rerum humanarum quotidianis, nos tamen disputemus de gratia Dei in homine, quam dies nulla vel adfert, vel aufert.

X. Sed nemo scit, inquit, certitudine fidei se quoad presentem iustitiam, in Dei gratiam receptum esse, & probat multis. At ego illud, quoad presentem iustitiam, quæro quid sit. Videtur enim, si quis metatur seipsum ex iustis suis operibus. Nam eo spectant probationes subiectæ. At hoc non debuit Sophista probare. Nos enim prolixè constanterque docemus, neminem omnino in gratia Dei esse, quoad presentem iustitiam, id est, propter bona opera. Sed non sequitur, si non possimus ex operibus certo statuere, ut ne villo quidem modo possimus. Certe Paulus hoc tribuit Spiritus testificationi.

XI. Absurdum secundum: Si pro aliquibus tantum Christus mortuus est. Ergo nulla inde ad quenquam potest consolatio certa redire. At hoc absurdum. Ergo illud. Probatur consequentia. Quia formandus est in hanc rationem syllogismus. Christus pro quibusdam hominibus mortuus est. At tu es homo. Ergo pro te est mortuus. At hæc conclusio non ualet à puris particularibus. Non potest autem aliter formari.

XII. Ast ego interrogo, quo hic sensu Christus mortuus. Nam si sufficienter, quid plus aut habent, aut habere possunt Papistæ consolationis, quæ nos habeamus? Nos enim prolixè docemus, pro omnibus hominibus mortuum sic esse. Sin autem efficienter, ne illi quidem dicunt pro omnibus sic mortuum. Itaque vel tantum consolationis apud nos est, quantum apud illos, ex morte sufficienti, uel tam parum apud illos, quam apud nos ex morte efficaci; ut ne nos possint hoc absurdo petere, quin eadem opera seipsos per latus nostrum confodiant.

XIII. Verumtamen agnoscimus, nullam solidam consolationem cuiquam inde redire, quod sciat pro omnibus hominibus Christum mortuum esse sufficienter. Consolatio enim opponitur desperationi, quæ nascitur ex sensu damnationis. At hæc mors sufficienter, non pellit hunc sensum. Quia nimirum non obstat, quominus ij ipsi damnentur, pro quibus sufficienter Christus sit mortuus. Ita Iscariotes ruit in præceps, & alij forte non pauci.

XIV. Nulla ne igitur consolatio? Quibus, inquam? Impiis-ne? His profecto nulla, nec opinor, propterea ualde laborandum. Pij-ne? At his profecto certissima. Sed syllogismus non concludit. Sane, inquam, ille præclarus, ab autore Windekio. At nullus potest alius. Hoc falsum. Nam hic potest. Christus mortuus est pro fidelibus. At tu es fidelis. Ergo pro te mortuus est. Hic, inquam, bonus est syllogismus. Et uere *deinde uincit.* Sed illi fideles sunt aliqui homines. Ita sane. Ergo ex puris particularibus. Nego. Quia in illis aliquibus, id est, fidelibus continentur singuli fideles: ad quorum numerum maior propositio determinatur. Non enim ea lex est disputandi, ut uniuersales propositiones comprehendant quicquid est in superiori genere. Verbi gratia cum quis dixit, Omnis homo est rationalis. Non eo non dixit uniuersaliter, quod non comprehendat quicquid est animal. Itaque, est quidem certum æquipollere istas propositiones quoad materiam: Omnis homo est rationalis, & aliquid animal est rationale, sed quoad quantitatem tamen illa est uniuersalis, hæc uero particularis.

XV. Sed, negatur minor in tentatione Diaboli. Quomodo, inquit, probabis, nisi recurras ad promissiones Euangelicas, & Sacramentorum, Minime uero, inquam: Nam hæc promissiones uiles sunt tantum confirmandæ maioris propositioni, non minori. Alia igitur procedendum uia. Quia illa, inquit? Arguendum à sensu illo peculiari, quem in singulis Spiritus ignorat, dum ingenerat fidem, quam in rem Paulus ad Roman. 8. *Spiritus Dei testatur una cum spiritu nostro, nos esse filios Dei.* Hic sensus si nullus sit, omnino nulla esse contentio potest. Sed est in fidelibus. Iterum, *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu: si quidem Spiritus Dei habitat in uobis: quod si quis Spiritus Christi non habet, hic non est eius.* Itaque fidelibus certa consolatio.

XVI. Absurdum tertium. Si Christus non est pro omnibus mortuus. Ergo pij conscientijs nulla suppetit consolatio ex perceptione Baptismi. Ast hoc absurdum. Probatur 1. Petri 3. *Vos similis forma saluos facit Baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio. neque in Deum.* Ergo prius etiam falsum. Ratio consequentiæ, quia per baptismi susceptionem statuere nemo potest, Christum pro se mortuum esse, multoque minus conscientiam labantem in tentationibus sustentare, ac pacificare.

XVII. Respondeo. Nego consequentiam. Ratio, quia Spiritus efficit ministerium externum efficacem in omnibus pij, ut credant non certius sibi sordes corporis ablutas, quam peccata condonata, unde illa conscientia bonæ interrogatio, qua sine pijs esse nullus potest. Et qui cum impijs nullus. Itaque omnibus pij in baptismo certa illa consolatio est, quam Petrus uerberim proponit. Negatur autem ratio consequentiæ, nam pij sic baptizati uere statuunt pro se Christum esse mortuum, ad Roman. 6. *An ignoratis nos, quotquot baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius esse baptizatos? Sepulchri igitur sumus una cum eo per baptismum in mortem: ut sicut excitatus est Christus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos noua uita ambulemus: nam si cum eo plantati coaluimus conformatione mortis eius, nimirum etiam resurrectionis conformatione coalescimus.*

XVIII. Absurdum quartum. Si Christus non est pro omnibus mortuus, ergo nullus communicare tranquilla conscientia potest sacra synaxi. At hoc absurdum, ergo & illud. Ratio consequentiæ gemina. Primo, quia cum nemo sciat se esse comprehendum in arcano electorum cætu, ergo quamuis participet corpus & sanguinem Christi, nescit an pro se mortuus sit Christus. Secundo, qui negant pro omnibus mortuum esse Christum, ijdem negant se de alijs fidelibus certo statuere posse, an sit electus. Unde sequitur nescire item utrum sit pro iisdem Christus mortuus. Ergo mentiuntur, inanique eos spectaculo ac ludibrio ludificantur, dum aiunt, calicem fundi eis in remissionem peccatorum, & corpus pro ipsis tradi.

XIX. Respondeo, negari consequentiam, nisi forte nullus, pro quo sit Christus mortuus, communicet unquam, quod est falsum. De priore ratione ad confirmandam conscientiam, iam dictum, posse aliquos, id est, omnes uere fideles & pij statuere pro se Christum esse mortuum. Quare hanc quidem ob causam, nihil erit quominus pacata conscientia accedant ad Synaxin.

X. Altera ratio primo est *de oratione*. Non enim probat *de oratione*, nempe non posse quemquam pacata conscientia communicare Eucharistiam. Hæc enim ratio, si quid habet virum, probat non posse à Pastoribus quemquam bona conscientia admitti. Deinde, ne hoc quidem probat. Quia Pastores possunt omnes, etiam maxime hypocritas admittere, pacata sua conscientia. Christus enim eo modo Iudam admittit. Nimirum, quia Deus, noluerit eorum esse iudicium de hypocritis: sed de iis tantum, qui impietatem suam produat.

XI. Sed ergo, inquit, mentiuntur, etiam dicunt sanguinem fufum pro peccatis, & corpus traditum. Imo, inquam, non mentiuntur. Hoc enim ita dicunt, ut vniuersalem promissionem, quam sibi quisque, pro sua conscientia, debet applicare. Itaque, nullus Apostolorum in institutione Eucharistiae dixit, sanguinem fufum pro omnibus: sed Lucas, *pro vobis*. Mattheus, & Marcus, *pro multis*. Sequitur ergo suam vocationem Pastor, cætera permittit Deo.

XII. Addit Windekij alia aliquot absurda, de Excidio Ministerij, de Summa Scripturæ, de Infidelibus iniuste deuotis, de Deo præbente causam exitij, de Pernicie decreta, de Autore scelerum, de Mandato impossibili, de Precibus Ecclesiæ, quæ non putauit sigillarim examinanda, cum alia nitantur hoc fundamento, neminem scire, an pro se Christus sit mortuus, de quo satis dictum: alia directe impugnant Prædestinationem, de qua abunde, quod satis, disputatum est.

CAP. XIII.

Non pro quibusvis mortuum Christum.

Hactenus est à nobis deuorata Windekij prolixa importunitas. Nunc Catholicorum sententia confirmanda: & probandum, non esse pro omnibus hominibus indiscriminatim Christum efficaciter passum. Quod cum dico, intelligo tum ceteros Papistas, tum Windekium ipsum reclamaturum. Sed nihil est difficile, si recolitur status questionis. Nam & nos concedebamus esse mortuum pro omnibus sufficienter: nec tamen huic confessioni delatum est quicquam. Cur nos magis moueant eorum verba? Itaque mentem consideremus potius. Et ponamus, hoc sensu Christum pro paucis esse mortuum, ut statuamus, quæ sunt eius mortis prima, propriaque beneficia, remissionem dico peccatorum, iustificationem, reconciliationem cum Deo, saltem spem, ad reliquos non pertinere reuera, & coram Deo: sed tantum eatenus, quatenus indiscriminate vocantur omnes, vocatione generali, nec efficaci. Quomodo gratia Principis, etsi potens sit eripere à morte omnes noxios, tamen ad eos nullo modo spectat, quos Princeps vult capse pœnas dare: & pharmacum nihil agit in eo, à quo non hauritur.

II. Primum ad eam rem argumentum Ioann. 17. *Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi*. Et complectebatur tamen ea ratione Christus hanc ipsam suæ mortis efficaciam, de qua disputamus. Primum caput est de sua ipsius gloria, de qua cum satis dixit, tum ad homines sit transitus: non omnes tamen, sed eos qui à se audierant Verbum veritatis, & erant amplexi: quibus curiosè, ut ita loquar, descriptis, hæc verba proferuntur, quæ sunt recitata. Post diuersis capitibus percurruntur ea quæ eis postulantur: primum, ut sint vnum, secundo, ut seruentur in mundo: id est, dum sint in mundo, habeantque gaudium plenum: tertio, ut sanctificentur in veritate, denique, ut ubi ipse futurus sit Christus, illi etiam futuri sint. Quibus capitibus, quis neget ea comprehendere omnia, quæ pertinent ad efficaciam mortis Christi.

III. Cyrillus, *Dominus noster Iesus Christus suos à non suis separans. pro eis, inquit, tantummodo qui verba mea seruauerunt, & iugum meum acceperunt, rogo. Nam quorum Mediator atque Pontifex est, ipsis tantummodo mediacionis bonum, non iniuria attribuit: quos etiam datos sibi fatetur.* Theophylactus, *contra in eis tunc quod dicitur non pro mundo, sed pro his quos dedisti mihi, non igitur pro quibuslibet promiscue, & qui, quæ mundi sunt sapiunt, rogo te.* Rupert. *Ve ergo mundo gaudent: rogo ante pro suis, id est, moriente, & in ara crucis se sacrificium offerente Christo, unigenito Filio Dei: quia pro eis quos dedisti mihi, inquit, rogo, non pro mundo. Mundus n. hic, accipiuntur dilectores mundi, tam diuersi ab eis, pro quibus Christus rogat crucifixus, quam diuersi erant, apud Deum Ægyptij à filiis Israel, sacro sanguine anni post se suos signantibus.*

IV. Windekij respondet: Vocem precationis intelligi de eius efficacia, quam Christus ad Patrem fudit, tantum pro salute finaliter in fide & charitate perseverantium. & sic concedi totum argumentum: ut pro iis noluerit Christus efficaciter mori, pro quibus noluerit efficaciter orare. Vel, orare pro mundo intelligi, quod Christus, quantum eius paternam voluntatem attinet, seu quantum in se fuit, quoad sufficientiam, pro reproborum cœtu precari noluerit, & hunc sensum negari. Rogasse n. pro reprobis probat Lucæ 23. *Pater remitte eis, nesciunt n. quid faciant.* Item Luc. 19. Christus malitiæ Iudæorum illacrymatus est, annon etiam pro iis orasset?

V. Respondeo: Nouam esse & ridiculam distinctionem, sufficientiæ & efficaciæ orationis. Sufficienter orauit pro omnibus, quo sensu? Non enim puto quod pro omnibus potuerit orare. Argumentum enim est à precibus reapse & actu factis: exempli gratia, his quæ à Ioanne descriptæ sunt cap. 6. An igitur, quod in iis omnes possint contineri, & participes fieri beneficiorum, quæ postulantur à Deo? Atqui diserte remouentur ij, qui mundi nomine significetur. Quis autem potest includere, quos tam diserte Deus excludit?

VI. Sed precatus est pro reprobis. Primum, quibus? Omnibus-ne? an aliquibus? Nam si aliquibus tantum, non concluditur questio, quæ est de omnibus hominibus. Sin omnibus, hoc vero negatur. Nam quæ proferuntur non id probant, sed quibusdam, nempe iis qui Christum crucifigebant: aut ut latissime, Hierosolymitanis. At hi non sunt omnes homines, sed exigua tantum pars hominum.

VII. Rursus, nego precatum esse pro reprobis. Nā exauditum fuisse Christum nemo Christianus dubitet. At si precatus esset pro omnibus, omnino constaret non fuisse exauditum, quia non omnibus profuit mors eius. Quare illud potius certum, non orasse pro omnibus. Nec contrarium probatur.

Tom. III.

Nam de iis precibus, *Pater remitte, aut di Scellam, Sed dubitū hęc oratio: an hæc Christi oratio fuerit à Patre exaudita. Nam videmus, quod multi ex persecutoribus Christi manserint in infidelitate sua, & finaliter fuerint damnati. Dicendum, quod Christi oratio fuerit exaudita pro omnibus, pro quibus orauit: non tamē orauit pro omnibus crucifixoribus suis, ut fuerunt hi, qui propter inuidiam & superbiam, scientes illum Messiam, & Filium Dei negantes, crucifixorunt eum, ut fuerit Caiaphas, ac Scribe in lege doctissimi, summique sacerdotes, qui ex malitia peccabant. Sed pro illis orauit, qui ex ignorantia, zelam Dei habentes, sed non secundum scientiam, nescierunt quid fecerunt. Ideo in oratione addidit, quia nesciunt quid faciunt. Erant n. ibi multi simplices & illiterati de turba, qui seducti à sacerdotibus Iudæorum, prosequerantur Christum zelo legis, & pro istis orauit Christus, & non frustra, quia vno die ex istis conuersi sunt tria millia, nullo die quinque millia, & ut infra Euangelista noster Lucas ait, cum Christus exspirauit, multi hoc videntes, reuerterebantur percutientes pectora sua.*

VIII. At fleuit super malitia Iudæorum: ergo multo magis orasset. Negatur consequentia. Nam fletus exprimitur à vehemēti dolore, at dolor est ex mali apprehensione. Preces autem, cum apprehensione præsentis mali, addunt desiderium oppositi boni. Itaque non possunt præsentis mali esse absque dolore quodam, sed dolor potest esse absque precibus, est enim non nunquam cum execratione. Matth. 23. *Tunc cepit exprobrare urbibus in quibus edita fuerant plurima virtutes ipsius, quod non resipissent: & tibi Corazin & tibi Bethsaida.*

IX. Secundum argumentum, ex Ioann. 10. *Animam meam pono pro ouibus meis.* Matthæi 1. *Saluabit populum suum ex peccatis ipsis.* Ad Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea.* Ad Titum 2. *Qui dedit semet ipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificauit sibi ipsi populum peculiarem, studiosum bonorum operum.* Act. 20. *Ad ascendam Ecclesiam Dei, quam proprio ille sanguine acquisiuit.* Ioann. 11. *Prophetauit foras ut Iesus pro gente moreretur, nec tantum pro ea gente, sed ut etiam filios Dei cogeret in vnum.* Ex his argumentatio certa: Pro quibus Christus mortuus est, ij sunt populus eius, Ecclesia Dei, Filij Dei, & oues Christi. At reprobi non sunt tales. Ergo pro reprobis non est Christus mortuus.

X. Windekij primo videtur maiorem sollicitate occasione Grynæi, apud quem cum legeret, pro solis ouibus Christum esse mortuum, falsatorem statim clamauit; negans Christum dixisse solas oues, sed oues simpliciter. Quod quanquam ad nos nihil attineat, tamen facile explicatur. Non enim Grynæus videtur (eius enim librum non legi *αὐτολεξία*) locum Christi recitare, sed vim eius indicare, quæ facile concipitur primo ex discrimine hædorum & ouium, quam notat Grynæus. Nam cum pro hædis nusquam se Christus mortuum dixerit, sequitur de solis ouibus dixisse. Quod Papistæ quidem curprehendant non video, qui sibi multo plus licere voluerunt, quam si quid Petro dictum legunt, statim concludunt, ergo Petro soli. Secundò, ex comparatione pastoris, qui ita dicitur animam ponere pro ouibus suis, ut facile nonnt omnes excludi alienas. Neque enim pastores solent aliena pecora curare.

XI. Sed minorem potissimum Windekij impugnat. Negat enim nullos reprobos esse Filios Dei, populum Dei, Ecclesiam Dei, oues Dei. Esse enim aliquos reprobos tales, non quidem secundum prædestinationem, seu veritate finis, ac permanentiæ, sed quoad præsentem iustitiam; seu veritate formæ, quæ agnouerunt Dei gratiam, & beneficium eius per Filium collatum, sed quia id ingrate deseruerunt, seipsos ex ouibus mutare. Populum etiam duobus modis intelligi, vel credentes in Christum, & finaliter in charitate perseverantes, vel absque discrimine, vniuersum genus humanum: quod totum per gratiam redemptionis (quantum in se fuit) suæ potestati & imperio subiecit.

XII. Atqui primo prior distinctio est inutilis, non enim conficit omnes homines esse filios Dei, siue populum Dei, sed dūtaxat eos qui agnoscunt beneficium Dei per Filium. At certum est, maximam hominum partem ab eo longe abesse: Turcas, Iudæos, Gætes. Adde infantes, qui ne possunt quidem. Ergo thes manet, non esse Christum pro omnibus mortuum.

XIII. Esse autem reprobos filios, ouesque Christi concesserim *αὐτῶν*, hoc est, quatenus externa professione hominibus imponunt. Sed hæc ouium notio procul est ab hoc sermone. Ratio in promptu, quia Christus vno contextu dixit, *Ego sum pastor ille bonus, & agnosco oues meas, & agnoscor à meis.* Prout nouit me Pater, ita & ego noui Patrem, & animam meam pono pro ouibus. Vbi manifestum quas oues dicat: eas, nempe, quas & ipse nouit. Atqui dicitur non nosse reprobos. Matth. 7. *Multi dicent mihi in die illo, Domine, Domine nonne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum demonia eiecimus, & per nomen tuum multas virtutes edidimus? Tunc autem proscabor eis, Nunquam noui vos, discedite à me, qui facitis iniquitatem.*

XIV. Nam de populo, quid potuit *αὐτῶν* *αὐτῶν*? Vel credentes, inquit, vel vniuersum genus humanum. Atqui primo, Populum Christi dictum vniuersum genus humanum non inuenias. Et si inuenias, dandas illi Gentes in hereditatem, Psal. 2. & alibi. Nam his verbis significatur non vniuersum genus hominum, sed Ecclesia Catholica. Deinde, fac ita esse, tamen quid ad nostrum argumentum? Nam, si verum, ideo sese Christum morti tradidisse, ut filios Dei cogeret in vnum, ut purificaret sibi populum peculiarem; quis dicat populum intelligendum vniuersum genus humanum? *Λαὸν ὅλον* Chrysothomus inquit, & Oecumenius, *οἱ οὐκ ἐξ ἡμῶν ἔσονται, ἐν ἀποκατάστασις ἀγαπῶν ἡμῶν, ἡ δὲ ἡμετέρα κενὸν τὸς λοιπὸς λαὸς.* Quasi diceret eximium, abundanter amatum, nihil habentem commune cum reliquis populis. Enimvero, si omnes omnino dicas homines, quis erit populus eximius, aut peculiaris?

XV. Tertium argumentum ab ijs Scripturæ locis, qui fructus mortis Christi assignant omnibus, sed multis. Esai. 53. *In scientia sua iustificabit ipse inustus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.* Daniel. 9. *Et roborabit pactum multis.* Matth. 26. *Hoc est sanguis meus noui illius Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Ad Hebr. 9. *Christus semel oblatus est, ut multorum peccata tollerent.*

XVI. Respondet Windekij: Phrasi Hebraica, multos, non semper sumi pro certa & definita, ac ab alijs separata turba, sed pro grandi ac promissio hominum cœtu. Porro, Esaiam ostendere neminem excludi, quæ dixit: *Possit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* Vniuersum etiam genus humanum designari, testem esse Euthymium in Matth. 26.

XVII. Sed huiusmodi exceptiones nihil habent virum. De mul-

M

TOURNAI

torum significatione iam satis dictum. Pro grandi, ac promiscuo cœtu dici si concedimus, quid lucri fecerit Windekius? Nam is non potest re ipsa idem esse cum omnibus, & grandem cœtum electorum, quis neget esse? Promiscuum certe omnes farentur: à quo nullum genus hominum excipitur. Sed omnium nostrum iniquitates, quo argumento Windekius conficiet idem esse cum omnium iniquitatibus? Aut quis nescit has phrasas, Omnes nos, Vos omnes, illi omnes, coercere omnium vniuersitatem, ad certa genera ex omnibus?

XVIII. Euthymij gemina est expositio: prior, vt multi sint pro omnibus: altera, vt multi sint comparatione Hebræorum: Sed ille quidem viderit. Maldonatus ab eo longissime abit, Ex verbis Luca & D. Pauli, Matthæi & Marci verba exponenda sunt, vt idem sit pro multis effunditur, & qui pro multis effunditur, non vt Euthymius & Theophylactus existimant, vt idem sit pro multis, atque pro omnibus. Er post, Quinimo nec pro omnibus qui aderant, significat sanguinem suum fundi: minus enim est pro multis, quam pro vobis: nam perinde est ac si dicat, Hic est sanguis meus, qui pro vobis, id est, pro plerisque vestrum effunditur: itaque multos opponit omnibus qui aderant. Iansenius, Per multos quidam intelligunt significari omnes. Quia tamen Lucas singulariter dictum scribit, pro vobis, rectius per multos videntur intelligi electi tantum, pro quibus solis efficaciter sanguis Christi effusus est. Lucas Burgensis, Non mirum, si Christus Dominus primum istud eucharisticum & in cruentum sacrificium, obtulerit pro eis omnibus pro quibus mox oblaturus erat cruentum crucis sacrificium, præsertim cum vtrumque pro vno eodemque continuo sacrificio habuerit: nec tamen, inquit, pro omnibus, quia neque sacrificium crucis erat omnes seruaturum: non quod sufficiens non esset Christi sanguis redimendis omnibus à peccatis sed quod non omnibus esset profuturus. Salmero tom. 9. tr. 15. Quia non omnes qui præcesserant, in Christum crediderant, similiter nec omnes erant credituri, qui futuri erant; recte dixit, pro multis, quia non omnes tanto beneficio digni sunt, nisi tantum qui fide illud acceptat. Cathufianus, Pro multis, id est, pro salute electorum reparanda.

XIX. Argumentum quartum: Omnes, pro quibus vere mortuus est Christus, is utilis est mors Christi. At non est omnibus utilis mors Christi. Ergo non est pro omnibus vere mortuus Christus. Maioris facilis est probatio, ex ipso verborum momento. Nam, pro, vtilitatem significat redundantem in eum, pro quo aliquid dicitur factum. Deinde ex statu controuersias. Tertio ex Scriptura, ad Titum 2. Dedit semetipsum pro nobis, vt redimeret nos, Matthæi 26. Pro vobis effunditur in remissionem peccatorum. Ad Romanos 5. Cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est. Iustificati igitur eius sanguine, seruabimur nunc multo magis per eum ab ira. Augustinus Epist. 102. Non perit vnus ex illis pro quibus mortuus est.

XX. Minor autem etiam probatur. Nam, si omnibus est utilis mors

Christi, ergo & infantibus, & adultis. At neque omnibus infantibus, neque omnibus adultis. Ergo non omnibus hominibus. Assumptum probatur per partes. Nam Infantes ipsi Papistæ credunt non omnes participes mortis Christi, sed tantum baptizatos. Constat autem iniri non posse numerum eorum, qui decedunt absque baptismo. Quare ne eorum quidem, qui non sunt participes mortis Christi; id est, quibus mors Christi est inutilis. Et per consequens, pro quibus non sit mortuus Christus.

XXI. De adultis facile negotium. Nam adultis nullis utilis est mors Christi, non credentibus in Christum. At multi, sunt non credentes in Christum. Ergo multi, quibus ea mors non sit utilis. Patet maior, ex vniuersa doctrina Christiana. Patet minor experientia. Magnus enim numerus est eorum, qui partim nihil audiunt de Christo; ac proinde non possunt in eum credere; partim qui auditum reiiciunt, imo etiam persequuntur.

XXII. Quintum argumentum: Si pro omnibus mortuus est Christus, ergo omnes seruantur ab ira. At hoc falsum. Ergo & illud. Assumptum per te patet. Ioannis 3. Qui non credit Filio, non videbit vitam: sed ira Dei manet super eum. Ad Rom. 2. Iis, qui sunt contentiosi, & qui veritati quidem non obtemperant, sed obtemperant iniustitiæ, excandescit ira. Consequencia autem diserte est ab Apostolo: ad Roman. 5. Commendat suam charitatem erga nos Deus, quod, quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit: Iustificati igitur eius sanguine seruabimur nunc multo magis per eum ab ira. Nam si, cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per vitam ipsius.

XXIII. Sextum argumentum à testimonio. Anselmus Elucidatorio, Cum scriptum sit, Christus pro impiis mortuus est, & gratia Dei pro omnibus gustauit mortem, profuit mors impiis: Christus pro solis electis mortuus, qui tunc erant impij, id est, in infidelitate positi. Pro omnibus autem dicit, scilicet de omnibus gentibus, & de omnibus linguis, & non solum illius temporis, sed pro omnibus futuris & pro his, qui erant in inferni claustris: vt dicitur, Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Domus Israel est regnum Deum videntium, hoc est, angelorum. Oues, quæ perierunt domus Israel, sunt electi, quos venit Christus sua morte redimere, vt dicitur, Animam meam pono pro ouibus meis. Inde habes, Pro eis rogo, non pro mundo. Et iterum, Dilexisti eos amem constitutionem mundi. Pro his dicitur, Hic est sanguis qui pro vobis & pro multis effunditur, non dicit pro omnibus. Nihil enim contulit reprobus ob sua demerita mors Christi, etsi tali modo etiam pro eis mortuus est. Omnes enim iniqui ab initio mundi conserunt in necem Christi, vt dicitur, Venient hac omnia super generationem istam, scilicet malorum.

FINIS LIBRI NONI.

LIBER DECIMVS,

De

SANCTIFICATIONE.

Caput Primum.

DE SANCTIFICATIONE ET IUSTIFICATIONE.

HACTENUS de causis humanæ Restauratio- nis. Natura sequitur: qua in singulis, qua in omnibus Christianis. In singulis quæcunque sic pertinent ad hominis renouationem, vt in vnoquoque distincte esse oporteat. In omnibus vero, quæ ad eandem sic pertinent, vt non sint tamen seorsim singulorum: sed conferuntur omnium: qualis est Ecclesia, & quicquid huius naturam describit, qua id ipsum est. Non enim

est Ecclesia, nisi communi Sanctorum, quæ nisi in multis esse non potest. Breuiter, vt apud Philosophos Ethica singulorum mores informat, quos omnes Politica gubernat: Ita in Theologia, pars est vna, quæ singulos fideles quasi præparat, vnde altera Ecclesiam componit.

II. Igitur Reparationis erunt primo partes, deinde effecta: tertio, externa instrumenta, quæ Sacramenta appellantur. De quibus magnæ sunt animosissimæque contentiones, indeque intricatissimæ, proluxa sane consideratione, exactaque diligentia dignæ. Partes, Sanctificatio & Iustificatio. Quamquam debueramus Sanctificationem Iustificationem præponere, si nostri arbitrij methodus esset, vt tum re, tum ratione priorem; quod ab ea profuatur altera. Sed quia Papistæ non distinguunt, indeque fit, vt de Iustificatione disputantibus occurrant multa subinde, quæ ad Sanctificationem pertinent, & non explicata facessunt negotium: cogimur de Sanctificatione prius dicere.

III. Iustificationem intelligimus, perfectam cuiusque hominis restaurati iustitiam apud Deum: verum, certumque sperandæ salutis fundamentum, quam alioqui tantum optare, imo vix etiam optare quisquam possit, sperare certe nullo modo, cum oporteat peccato prius liberari, quam restauratiois beatitudine frui, quos peccatû depressit in vltimæ maledictionis barathrum. Quomodo Pincernæ Aegyptij prius oportuit peccatum, aut purgari apud Regem, aut à Rege condonari, quam restitueretur in pristinum gradum.

IV. Sanctificationem vero dicimus, iustitiam in hærentem cuique iustificato: id est, habitum; ac proinde qualitatem quandam, quæ vere, ac reapse insit: vt deposito habitu vitioso, quem habuit à natiuitate, auxit etiam multis ac frequentibus actionibus malis, nouum induat, tum mente illustratus, vt sciat voluntatem Dei, tum voluntate reformatus, vt eadem delectetur, tû viribus confirmatus, vt actu impleat; quam nouit iam, & amat. Itaq; quomodo paries albus dicitur per in hærentem sibi albedinem, homo etiam doctus, per insitam multarum rerum cognitionem: ita, fidelis quilibet iustus, sanctusque (hac quidem ratione) per iustitiæ, sanctitatisque; qualitatem propriam quam in se habeat.

V. Hoc igitur interest inter Iustificationem, & Sanctificationem, quod hæc sit qualitas in hærens: illa vero minime, sed tota extra hominem, nimirum in Deo, qui miserum peccatorem, nec vero per se, aut in se alium, quam miserum peccatorem, dignatur admittere, tanquam iustum, motus propria sua misericordia. Quomodo cum seruo decies mille talenta dimittebat Rex ille, Matth. 19. motus propria clementia, haud aliter eum censeri volebat, quàm si tantum nomen alieni æris, ære proprio plene dispunxisset; quanquam ne teruncium quidem de suo soluisset.

VI. Quæ quidem de re ipsa dicta volumus. Non enim sumus tam inepti vocabulorum æstimatores, vt nesciamus, aut tam importuni Sophistæ, vt nolimus, Iustificationis, Sanctificationisque voces permutari. Imo Sanctos hæc præcipue ratione scimus appellari, quod in Christo habeant remissionem peccatorum: & legimus in Apocalypsi: Qui iustus est, iustificetur adhuc, quod nisi de profecto in hærentem iustitiæ nequeat intelligi, & aliis forte locis non negamus promiscue venire in vsum: apud Patres maxime, quorum fuit ab Apostolis æras remotior, nec melior.

VII. Sed cum rebus adeo disparatis necessaria fuerint distincta nomina: putauimus impune: impune autem: imo cum laude posse à Scriptura, vt rerum naturam Theologicarum, sic vocabulorum vsum mutari. Itaque iustificationem maluimus cum Paulo ad Romanos, & ad Galatas, priorem illam partem appellare: alteram autem Sanctificationem: quia legamus 1. ad Corinth. 7. Vt sancta sit cum corpore, tum spiritu. Imo etiam haud aliter Paulum